

Центральноукраїнський національний технічний університет
Економічний факультет
Кафедра економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

«ДОПУЩЕНО ДО
ЗАХИСТУ»

Завідувач кафедри
д.е.н., проф.

_____ Володимир
ЗАЙЧЕНКО

«_____» _____ 2023 року

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ**

на тему:

**«Управління інвестиційною діяльністю в агробізнесі в
сучасних умовах» (на прикладі СФГ «Галина» Кіровоградська
обл. Бобринецький р-н, с. Златопілля)»**

**«Management of investment activity in agribusiness in modern
conditions»**

Виконав здобувач вищої освіти
2м курсу, групи ЕА22м-1,4
ОПП «Економіка агробізнесу та
агротрейдинг»

спеціальності 051 «Економіка»

_____ Роман Кравченко

«_____» _____ 2024 р.

Керівник роботи: к.е.н., доцент

_____ Наталія ГАВРИЛОВА

«_____» _____ 2024 р.

Рецензент роботи: к.е.н, доцент,
асистент

_____ Оксана ЮРЧЕНКО

«_____» _____ 2024 р.

**м. Кропивницький
2024 р.**

ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет Економічний

Кафедра Економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

Рівень вищої освіти магістр

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Спеціальність 051 Економіка

Освітньо-професійна програма Економіка агробізнесу та агротрейдинг

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

д.е.н. проф. Володимир

ЗАЙЧЕНКО

«___» _____ 2023 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗА ДРУГИМ (МАГІСТЕРСЬКИМ) РІВНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Кравченко Романа Леонідовича

1. Тема роботи «Управління інвестиційною діяльністю в сучасних умовах (на прикладі селянське (фермерське) господарство «Галина» с. Златопілля Кіровоградська обл.)»
2. Керівник роботи Гаврилова Наталія Валеріївна, к.е.н., доцент
3. Строк подання роботи до захисту _____ 2024 року
4. Мета та завдання кваліфікаційної роботи. *Мета дослідження полягає у розробці методологічних засад та науково-практичних рекомендацій щодо управління інвестиційною діяльністю в агробізнесі в сучасних умовах з урахуванням специфіки галузі та тенденцій розвитку в умовах війни. Для досягнення поставленої в роботі мети були сформульовані та вирішені наступні завдання: узагальнити теоретичну базу щодо управління інвестиційною діяльністю в агробізнесі; розглянути сутність інвестиційної діяльності підприємств агробізнесу та акторів її розвитку; визначити принципи управління інвестиційною*

діяльністю в агробізнесі; дослідити організаційно-економічну характеристику СФГ «Галина»; провести фінансово-економічний аналіз СФГ «Галина» та здійснити оцінку його інвестиційної діяльності та інвестиційної привабливості; розглянути напрямки підвищення рівня інвестиційного потенціалу в агробізнесі; розглянути перспективи інвестиційної діяльності в агробізнесі в умовах війни в Україні; розробити заходи щодо інвестиційної стратегії в агробізнесі в сучасних умовах.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Ознайомлення з літературними джерелами	9.09.23-20.09.23	
2.	Написання вступу та першого розділу	21.09.23-10.10.23	
3.	Написання другого розділу	11.10.23-11.11.23	
4.	Написання третього розділу	12.11.23-10.12.23	
5.	Оформлення кваліфікаційної роботи	11.12.23-14.12.23	
6.	Перевірка роботи на унікальність та виявлення академічного плагіату	15.12.23-20.12.23	
7.	Підготовка ілюстративного матеріалу, отримання відгуку наукового керівника, зовнішньої рецензії, підготовка до захисту	20.12.23-25.12.23	

Дата видачі завдання

« ____ » _____ 2023 року

Керівник роботи _____ Гаврилова Н.В.
(підпис)

Завдання прийнято до виконання

« ____ » _____ 2023 року

Здобувач _____ Кравченко Р.Л.
(підпис)

Анотація

Кравченко Р.Л. Управління інвестиційною діяльністю в агробізнесі в сучасних умовах. Рукопис.

Дипломна магістерська робота за спеціальністю 051 «Економіка агробізнесу та агротрейдинг». Центральнотехнічний національний університет, Кропивницький, 2024.

У роботі досліджено теоретичні та методологічні основи інвестиційної діяльності в агробізнесі, розглянуто сутність інвестиційної діяльності підприємств, фактори розвитку інвестиційної діяльності в агробізнесі та принципи управління інвестиційної діяльності в агробізнесі.

Визначено аналіз інвестиційної діяльності сільськогосподарського підприємства на прикладі селянського фермерського господарства «Галина», розглянуто організаційно-економічну характеристику ФСГ «Галина», проведено фінансово-економічний аналіз ФСГ «Галина» та проведено оцінку інвестиційної діяльності ФСГ «Галина».

Розглянуто управління інвестиційним потенціалом в агробізнесі, визначені напрямки удосконалення інвестиційного потенціалу в агробізнесі, окреслені перспективи розвитку інвестиційної діяльності в агробізнесі в умовах сучасних тенденцій, розроблені інвестиційні стратегії в агробізнесі в сучасних умовах.

Ключові слова: інвестиції, інвестування, інвестиційна діяльність в агробізнесі, інвестиційна стратегія підприємств агробізнесу, фактори розвитку інвестиційної діяльності в агробізнесі, інвестиційний потенціал підприємств агробізнесу

Annotation

Kravchenko R.L. Management of investment activities in agribusiness in modern conditions. Manuscript.

Master's thesis in specialty 051 "Economics of agribusiness and agrottrading". Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, 2024.

The paper examines the theoretical and methodological foundations of investment activity in agribusiness, considers the essence of investment activity of enterprises, factors of development of investment activity in agribusiness and principles of management of investment activity in agribusiness.

The analysis of the investment activity of the agricultural enterprise was defined on the example of the peasant farm "Halyna", the organizational and economic characteristics of the FSG "Galyna" were considered, the financial and economic analysis of the FSG "Galyna" was carried out, and the investment activity of the FSG "Galyna" was evaluated.

The management of investment potential in agribusiness was considered, directions for improvement of investment potential in agribusiness were determined, prospects for the development of investment activity in agribusiness in the conditions of modern trends were outlined, investment strategies in agribusiness in modern conditions were developed.

Keywords: investment, investing, investment activity in agribusiness, investment strategy of agribusiness enterprises, factors of development of investment activity in agribusiness, investment potential of agribusiness enterprises

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОБІЗНЕСІ.....	8
1.1. Сутність інвестиційної діяльності підприємства.....	8
1.2. Фактори розвитку інвестиційної діяльності в агробізнесі.....	16
1.3. Принципи управління інвестиційною діяльністю в агробізнесі.....	19
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ СЕЛЯНСЬКОГО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА «ГАЛИНА»....	27
2.1. Організаційно-економічна характеристика СФГ «Галина».....	27
2.2. Фінансово-економічний аналіз СФГ «Галина».....	30
2.3. Оцінка інвестиційної діяльності та інвестиційної привабливості СФГ «Галина».....	43
РОЗДІЛ 3. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ В АГРОБІЗНЕСІ.....	48
3.1. Напрямки підвищення рівня інвестиційного потенціалу в агробізнесі	
3.2. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності в агробізнесі в умовах сучасних тенденцій.....	55
3.3. Розробка інвестиційної стратегії в агробізнесі в сучасних умовах....	59
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	72
ДОДАТКИ.....	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Агропромисловий сектор є унікальною галуззю вітчизняної економіки. Україна є однією з основних світових країн – експортерів зернових та технічних агрокультур.

Нині підприємства агробізнесу стикаються із значною кількістю проблем, особливо фінансово-економічного характеру. Розвиток аграрної сфери вимагає підвищення ефективності виробництва за умов впровадження інновативних технологій вирощування аграрної продукції на основі новітніх досягнень науково технічного прогресу, залучення інвестицій та розширення їх джерел.

Інвестиційна діяльність в агробізнесі, її інтенсивність та ефективність є специфічними і вимагають постійного дослідження та оновлення. Адже саме агробізнес спрямований не лише на досягнення максимальної ефективності, а і на раціональне використання земельних ресурсів та матеріально-технічних засобів.

Умовою інвестиційної підтримки в агробізнесі є впровадження ефективної інвестиційної політики. Інвестиційна політика в агробізнесі має бути зорієнтована на впровадження наступних заходів:

- стимулювання інвестиційної активності шляхом застосування пільгового оподаткування для суб'єктів підприємницької діяльності, які інвестуються з внутрішніх джерел;
- розвиток іпотечних відносин, що є досить привабливим для більшості інвесторів, через використання високоліквідних активів у якості застави;
- впровадженні заходів, які підвищують інтерес фінансово-кредитних установ у залученні їх ресурсів на виробничо-інвестиційні цілі;
- стимулювання розвитку та розширенню сфер діяльності інвестиційно-інноваційної інфраструктури;

– створення сприятливої нормативно-правової бази для залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор, що матиме велике значення у нарощуванні виробничого потенціалу.

Ключовим напрямком інвестиційної політики в агробізнесі є формування сприятливих умов для зарубіжного інвестора, адже країни з обмеженими бюджетними ресурсами не можуть власними силами вийти з економічної кризи без залучення зарубіжних інвестицій. Зростання обсягів іноземних інвестицій дасть можливість уникнути багатьох проблем розвитку України та прискорить реформування економіки в цілому та агробізнесу зокрема.

В Україні розробленням наукових і практичних засад формування і функціонування системи інвестування в агробізнесі присвячені розробки Андрійчук В.В., Балян А.В., Борисова В.А., Геєць В.М., Герасимчук С.В., Гуткевич С.О., Дем'яненко М.Я., Єрмаков О.Ю., Збарський В.К., Калашнікова Т.В., Катан Л.І., Кісіль М.І., Коденська М.Ю., Кожем'якіна М.Ю., Левандівський О.Т., Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Мацибора Т.В., Непочатенко О.О., Саблук П.Т., Червен І.І., Шебанін В.С., Шебаніна О.В., Юрчишин В.В., Ястремська О.М., Яценко В.М. та багато інших. Значна кількість вітчизняних наукових розробок у цій сфері виконана на рівні світових досягнень, а інколи й перевершує їх. Проте нинішня, без перебільшення, складна ситуація з інвестиційним забезпеченням аграрного сектора економіки України та наявність серед науковців різних, навіть діаметрально протилежних, підходів щодо вирішення її засвідчують високу актуальність порушеної в даній роботі проблеми, а разом з тим і необхідність продовження наукових досліджень у цьому напрямі.

Мета і завдання кваліфікаційної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти. Мета дослідження полягає у розробці методологічних засад та науково-практичних рекомендацій щодо управління інвестиційною діяльністю в агробізнесі в сучасних умовах з урахуванням специфіки галузі та тенденцій розвитку в умовах війни.

Для досягнення поставленої в роботі мети були сформульовані та вирішені наступні завдання:

- узагальнити теоретичну базу щодо управління інвестиційною діяльністю в агробізнесі;
- розглянути сутність інвестиційної діяльності підприємств агробізнесу та факторів її розвитку;
- визначити принципи управління інвестиційною діяльністю в агробізнесі;
- дослідити організаційно-економічну характеристику СФГ «Галина»;
- провести фінансово-економічний аналіз СФГ «Галина» та здійснити оцінку його інвестиційної діяльності та інвестиційної привабливості;
- розглянути напрямки підвищення рівня інвестиційного потенціалу в агробізнесі;
- розглянути перспективи інвестиційної діяльності в агробізнесі в умовах війни в Україні;
- розробити заходи щодо інвестиційної стратегії в агробізнесі в сучасних умовах.

Об'єкт дослідження: процеси управління інвестиційною діяльністю в агробізнесі в сучасних умовах

Предметом дослідження: методи оцінки інвестиційної діяльності підприємства агробізнесу, процес та організаційний механізм управління інвестиційною діяльністю в агробізнесі, що спрямований на досягнення стратегічних та оперативних цілей підприємства.

Теоретичною основою дослідження послужив аналіз та узагальнення наукових праць вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріалів науково-практичних конференцій та семінарів, публікацій періодичного друку, звітної та статистичної інформації щодо досліджень інвестиційної діяльності підприємств агробізнесу, результатів аналітичної оцінки інвестиційної діяльності в агробізнесі в сучасних умовах.

Методологічною основою дослідження послужило застосування методів: наукового пізнання, порівняння та систематизації в частині дослідження теоретико-методологічних основ виконаного дослідження, аналізу та синтезу та розрахунковий метод в частині дослідження аналітичної складової, спостереження та моделювання, системного підходу, експертних оцінок, статистичної обробки інформації, соціологічного дослідження.

Наукова новизна дослідження полягає у дослідження теоретико-методичних засад та розробці методичних положень та науково-практичних рекомендацій щодо розвитку інвестиційної діяльності підприємств агробізнесу з урахуванням специфіки його діяльності, організації господарської, фінансово-економічної та інвестиційної діяльності задля досягнення оперативних, тактичних та стратегічних цілей діяльності підприємства.

Інформаційна база дослідження. Законодавчі та нормативні акти України, науково-методична література економічного спрямування, матеріали фахових видань, статистичні матеріали Державної служби статистики України, матеріали фінансової та оперативної звітності СФГ «Галина» за 2018-2022 роки, засновницькі та установі документи.

Наукова новизна кваліфікаційної роботи полягає у такому:
удосконалено:

- теоретичні підходи, що визначення категорії «інвестиції», яке варто розглядати як капітал, який вкладається фізичною та юридичною особою в різні напрямки діяльності підприємства агробізнесу з метою підвищення ефективності підприємництва та отримання різних запланованих ефектів (економічного, інформативного, екологічного, соціального);

- теоретичне розуміння категорії «інвестиційного забезпечення в агробізнесі», яке варто розглядати як сукупність взаємопов'язаних механізмів, процесів, інструментів та дій щодо залучення заданого обсягу ресурсів, вибору пріоритетних напрямів інвестування, реалізації

розробленої інвестиційної програми на основі оцінки доцільності її впровадження та визначення інших заданих позитивних ефектів для підприємства та власників бізнесу або середовища його функціонування;

- поняття «інвестиційне забезпечення аграрних підприємств», яке нами пропонується розглядати як організована ініціатива керівників та власників агробізнесу, та здійснюється за наявних у країні умов ведення агробізнесу, передбачає обґрунтування необхідності залучення інвестиційного капіталу, здійснення вибору напрямків і програм на основі розрахунків доцільності впровадження аграрної програми, ефективності, періоду окупності та інших базових показників. Слід зауважити, що ключовим аспектом інвестиційного забезпечення на підприємстві виступає її системність.

- набули подальшого розвитку:

систематизація наукових трактувань та бачень визначення науково-практичної категорії «інвестиційна діяльність», що більш повно розкриває його повноту даної категорії та зміст.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти: робота містить вступ, три розділи, висновки та пропозиції, а також список використаних джерел. Робота викладена на 75 сторінках друкованого тексту, містить 12 таблиці і 8 рисунків, 65 джерел списку використаної літератури.

Результати кваліфікаційної роботи за другим (магістерським) рівнем вищої освіти можна рекомендувати для практичного використання керівним апаратом ФСГ «Галина» при розробці комплексних заходів і механізмів управління інвестиційною діяльністю з урахуванням специфіки його діяльності та загальних тенденцій розвитку агробізнесу в умовах політичних та військових подій.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОБІЗНЕСІ

1.1. Сутність інвестиційної діяльності підприємства

Інвестиційна діяльність в спрямовується на потреби в інвестуванні соціальної сфери та інфраструктури агровиробництва. Адже сучасна аграрна економіка є не лише галуззю виробництва, а й спосіб життя сільського населення. Низький рівень побуту й виробництва вимагає нагальну необхідність будівництва й розвитку соціальної інфраструктури, навчальних та освітніх закладів, закладів побутового обслуговування, розвиненої торгівельної мережі, автомобільних та залізничних шляхів сполучення, розвитку комунального господарства тощо.

Науково-практична проблематика інвестиційного забезпечення в агробізнесі тривалий час займає вагоме місце та увагу відомих вчених, теоретичний, методичний і практичний аспекти їх наукових внесків формують потужне підґрунтя для вирішення цієї складної та актуальної проблеми.

Значний вклад у дослідження даної проблеми зробили: Андрійчук В., Бойко Л., Бойко В., Безпята І., Косач І., Лупенко Ю., Малік М., Мармуль Л., Месель-Веселяк В., Михайлов А., Полегенька М., Рижикова Н., Саблук П., Стельмашук А., Яців І. та інші.

Слід зазначити, що в цілому науковці дотримуються думки про те, що інвестиції є довгостроково внесеними ресурсами різного характеру, що мають цільову спрямованість, яка полягає у вирішенні певного кола стратегічних завдань у діяльності суб'єкта господарювання. Одночасно існують погляди, з якими можна погодитись, де вказується, що інвестиції не обов'язково повинні бути капітальними вкладеннями, проте будуть відображені в якості певної статті капіталу підприємства. Тут, основне твердження полягає в тому, що вкладання ресурсів у вигляді інвестицій відбувається не тільки в необоротні активи підприємств, але й в оборотні, які не є капітальними вкладеннями.

Серед дослідників, які приділяли увагу інвестиціям, слід особливо виділити С. Мочерного та Устенка О., які під: «Інвестиціями розглядає довготермінові вкладення капіталу в різні сфери та галузі народного господарства всередині країни та за її межами з метою привласнення прибутку» [40].

Відомі науковці К. Волощук, В. Волощук та А. Кацан стверджують, що: «інвестиції представляють собою вкладення капіталу в усіх його формах у різноманітні об'єкти (інструменти) господарської діяльності з метою отримання прибутку, а також досягнення іншого економічного чи позаекономічного ефекту, здійснення якого базується на ринкових принципах і пов'язане з факторами часу, ризику та ліквідності» [6,7,8].

Серед науковців слід особливо виділити М. Денисенко дослідження якого спираються на твердження про те, що: «те, що відкладається на завтра, одну частину інвестицій складають споживчі блага, які не використовуються в поточному періоді, вони відкладаються на збільшення запасів, іншу – ресурси, які направляються на розширення виробництва» [12, с. 7].

Вітчизняний науковий світ виділяє праці Т. Дорошенко, де визначаються інвестиції як: «всі види грошових, майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в реальні та фінансові активи з метою отримання прибутку (доходу). Під інвестиціями слід розуміти тільки ті вкладення, метою яких є отримання прибутку (доходу)» [13].

Науковці Н. Татаренко та А. Поручник стверджують, що: «інвестиції довгострокові вкладення капітальних ресурсів в галузі національної економіки, інфраструктурні проекти, програми соціально-економічного розвитку територій та суб'єктів господарювання, охорону навколишнього середовища з метою розвитку виробництва, соціального середовища, підприємницької діяльності та отримання прибутку» [60].

Ураховуючи визначене, слід відмітити, що специфічними рисами трактування інвестицій, які здійснюються за умов ринкової економіки, є наступні:

1) інвестиції здійснюються через мотиваційний поклик інвестора або власників агробізнесу для отримання доходу;

2) інвестиційні вкладення розглядаються з двох боків, адже вони виступають як витрати для інвесторів або власників агробізнесу і одночасно як капітальні цінності для підприємств, або власників цих коштів, що їх отримують;

3) перехід до аналізу інвестицій в динамічному активному русі, а не у сталому функціонуванні, на основі чого інвестиції об'єднують вкладені кошти, джерела їх вкладення та отриману віддачу, як мотив інвестиційного процесу;

4) до переліку об'єктів інвестицій в умовах ринкової економіки включаються будь-які ресурси, в результаті вкладення яких можна отримати економічний ефект, що значно розширює аналітичні можливості та оцінку доцільності інвестування у розвиток підприємницької діяльності.

З огляду на викладене, можемо запропонувати власне бачення категорії «інвестиції», яке варто розглядати як капіталу, який вкладається фізичною чи юридичною особою у різні напрямки розвитку діяльності, з метою підвищення ефективності підприємництва та отримання різних ефектів (економічного, екологічного, соціального та ін.)

Поняття «інвестиції» тісно пов'язане з поняттям «інвестиційна діяльність». Тому, розглянемо бачення науковців даної категорії.

Таблиця 1.1 - Сутність терміну «Інвестиційна діяльність»

автор	Бачення поняття «Інвестиційна діяльність»
В. Федоренко [62]	«Комплекс дій фізичних та юридичних осіб, які вкладають власні кошти з метою отримати прибуток»
С. Панчишин [45]	«Сукупність рішень та відповідних дій, скерованих на перетворення заощаджень у інвестиції»
Є. Стефанович [58]	«Комплекс заходів держави, фізичних та юридичних осіб, спрямований на ефективне розміщення ресурсів з метою отримання очікуваного ефекту»

Джерело: [складено автором з вказаних джерел]

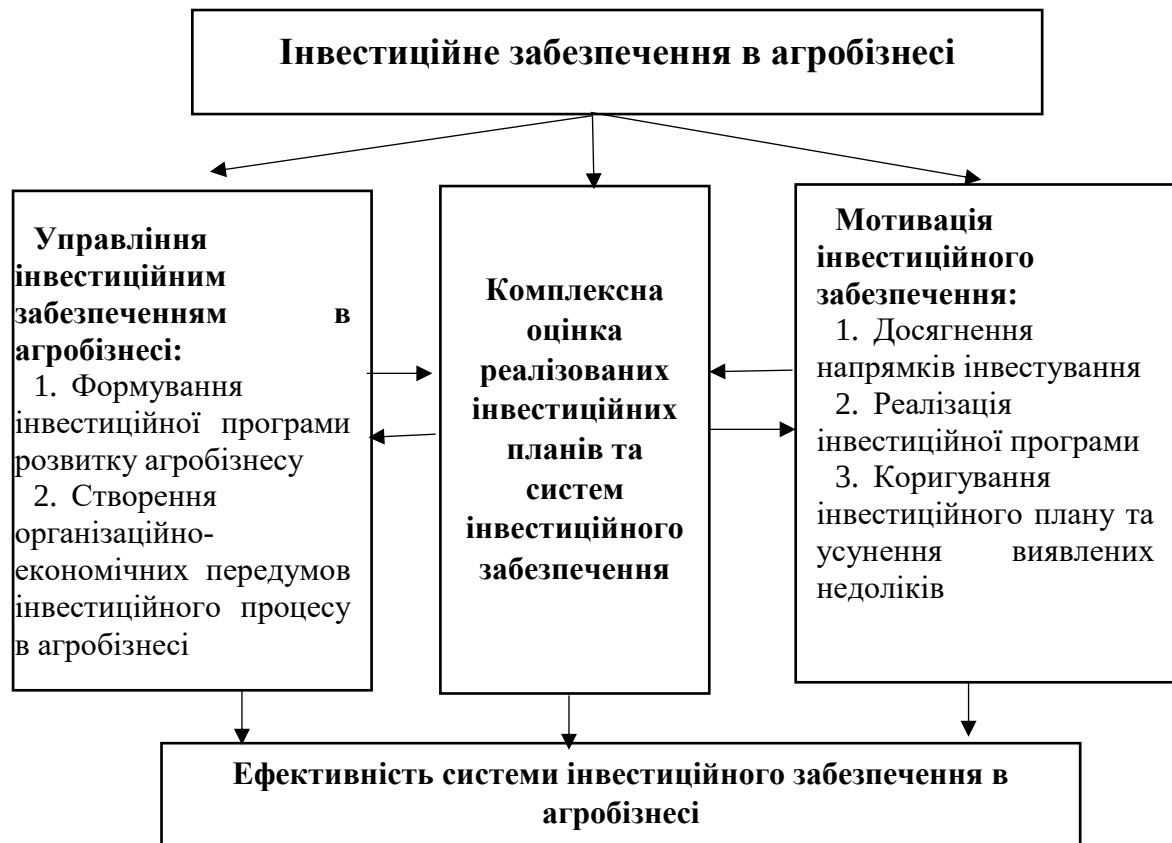
Серед всіх вказаних науковців особливо слід виділити Малік М. Й., Лупенко Ю. О., Шпикуляк О. Г., які: «поєднують спільну думку щодо надзвичайної актуальності питань інвестиційного забезпечення аграрного сектору з метою активізації інноваційного розвитку» [34, с. 112].

Науковець Мармуль Л. О. розглядає: «практичні аспекти залучення іноземних інвестицій в аграрну сферу вітчизняної економіки через призму підвищення рівня її конкурентоспроможності» [37, с. 46].

Месель-Веселяк В. Я. і Федоров М. М. у своїх працях велику увагу приділяють питанням пошуку «джерел інвестиційної діяльності та імплементації дієвих інструментів фінансового забезпечення аграрного сектору, та вбачають в інвестиціях сучасний інструмент відновлення та перетворень агробізнесу» [38].

В процесі дослідження, ми неодноразово стикались з поняттям «інвестиційне забезпечення аграрних підприємств», яке розглядається як організована ініціатива керівників та власників агробізнесу, та здійснюється за наявних у країні умов ведення бізнесу, передбачає обґрунтування необхідності залучення інвестиційного капіталу, здійснення вибору напрямків і програм на основі розрахунків доцільності впровадження аграрної програми, ефективності, періоду окупності та інших базових показників. Слід зауважити, що ключовим аспектом інвестиційного забезпечення на підприємстві виступає її системність.

Також варто розділити поняття «інвестиційне забезпечення» та «інвестиційний розвиток». Варто визначити, інвестиційне забезпечення є процесом пошуку, залучення та використання інвестицій, а інвестиційний розвиток як тип або спосіб розвитку підприємства, його економічне зростання, що базується на систематичному залученні інвестицій та формує високу вартість бізнесу. Враховуючи сказане можна схематично розглянути процес інвестиційного забезпечення в агробізнесі, який є на рисунку 1.1.

Джерело: [розроблено автором на основі 3,12,35]

Рисунок 1.1. - Інвестиційне забезпечення в агробізнесі

Отже, система інвестиційного забезпечення в агробізнесі розглядається у роботі як сукупність взаємопов'язаних механізмів, процесів, інструментів та дій щодо залучення необхідного обсягу ресурсів, вибору пріоритетних напрямів інвестування, реалізації розробленої інвестиційної програми на основі оцінки доцільності її впровадження та визначення інших позитивних ефектів для підприємства або середовища його функціонування.

Відзначаємо важливість для системи інвестиційного забезпечення в агробізнесі мотивації та відповідних управлінських впливів, а також наявність чітких взаємозв'язків між її елементами, кожен з яких має критичне значення. При цьому, кругообіг зазначених елементів системи інвестиційного забезпечення повинен супроводжуватись наявністю у підприємства ознак інвестиційної привабливості, що для інвестора є мотивом вкладання коштів і формує моделі інвестиційної поведінки стейкхолдерів

В умовах посиленої військової агресії та активізації євроінтеграційних процесів, глобалізаційних викликів і загроз, обґрунтування ефективних механізмів та пріоритетних напрямів розвитку інвестиційної діяльності у агробізнесі формують передумови нарощування потенціалу конкурентоспроможності національного агросектору та відродження сільських територій.

Залучення інвесторів в агробізнес з метою фінансового оздоровлення вимагає вирішенню наступних завдань:

- погашення поточних та прострочених боргів;
- поповнення оборотних засобів підприємства агробізнесу;
- підвищення зайнятості та доходів сільського населення на основі розвитку аграрної та інших видів діяльності;
- підвищенню ефективності використання земель сільськогосподарського призначення;
- підвищенню ефективності використання основних засобів на підприємстві агробізнесу.

Відомо, що основними цілями інвестування є отримання прибутку, збереження капіталу або досягнення соціального ефекту. Проте, в аграрному бізнесі, діяльність якого пов'язане з використанням земельних ресурсів як основного засобу виробництва, а також біологічних властивостей живих організмів, варто виділити специфічну ціль інвестування, а саме: відтворення родючості земельних угідь та забезпечення нормального функціонування біологічних організмів.

Головною метою інвестування в агробізнесі є безперервне сільськогосподарське виробництво з метою забезпечення продовольчої безпеки держави, що, як свідчить досвід країн Європейського Союзу, може вступати у конфлікт з вимогами отримання прибутку. Слід виділити специфічну ціль інвестиційної діяльності в агробізнесі, яка полягає у соціальному захисті та забезпечення сільського населення, що обумовлюється

нерозривністю аграрного виробництва зі способом життям сільського населення.

Отже, варто виділити специфічні напрями інвестування в агробізнесі, які полягають у залучення інвестицій на збільшення обсягів виробництва та підвищення продуктивності, підвищення родючості земельних угідь, підтримку біологічного потенціалу рослин і тварин, фінансування соціальної сфери та інфраструктури, фінансове оздоровлення підприємств тощо. Особливості інвестування в агробізнесі можна побачити на рисунку 1.2.

Джерело: [розроблено автором на основі 35,40,45]

Рисунок 1.2 - Особливості інвестування в агробізнесі

Джерело: [розроблено автором на основі 35,40,45]

Рисунок 1.3 - Проблеми залучення інвестицій в агробізнесі

Ефективне реформування економіки України вимагає масштабних інвестицій, які є фактором не лише економічного зростання, а й відновлення, що забезпечує можливість модернізації діючих виробництв, створення і впровадження новітньої техніки і технологій, сучасних систем організації та управління економічними процесами, якісного відновлення ринкової інфраструктури у воєнний період.

У процесі відновлення України важлива роль належить агробізнесу. Адже саме агробізнес має всі необхідні передумови для широкого залучення як власних так і іноземних інвестицій, а саме: родючі чорноземні ґрунти, розвинуту транспортну інфраструктуру, вигідне географічне розташування, наявність робочої сили, широкий незаповнений сегмент продовольчого і ресурсного ринків.

1.2. Фактори розвитку інвестиційної діяльності в агробізнесі

Розвиток агробізнесу – це активний процес, де раціональне використання фінансових ресурсів, залучення додаткових джерел фінансування, пошук потенційних інвесторів тісно пов'язане з новітніми технологіями і процесами, цифровізацією та технологічним освоєнням нових винаходів та впроваджень, нововведень, вибором найкращих сучасних форм організації й управління на підприємстві агробізнесу.

В сучасних умовах організація агробізнесу вимагає пошуку джерел залучення інвестицій, використання інвестиційних ресурсів для активізації інноваційної активності в агробізнесі, а отже і сприятиме відновленню відтворювального процесу в сільському господарстві. Вирішення даних проблем можливо за умови необхідної відповідності інвестицій інноваціям, тісної взаємодії інвестиційних і інноваційних процесів на підприємстві агробізнесу. Такий підхід спричиняє обов'язковість розгляду інвестицій і інновацій як єдиної системи від успішного розвитку й функціонування якої залежить рівень економічного підйому й стабілізація розвитку агробізнесу та агропромислового комплексу в цілому.

Специфікою інноваційного процесу в агробізнесі є те, що розширене відтворення перебуває під впливом факторів, які необхідно враховувати при розвитку й функціонуванні інвестиційно-інноваційної діяльності в агробізнесі. Незважаючи на різноманіття й неоднорідність факторів, що впливають на функціонування й розвиток інвестиційно-інноваційної діяльності в агробізнесі доцільним є здійснити однотипне їх групування: зовнішні (негативні й позитивні) і внутрішні фактори (сприятливі й несприятливі, що включають потенціал, який дає можливість функціонувати, виживати, розбудовувати в певний проміжок часу, але й бути джерелом

проблем у тому випадку, якщо вони не забезпечують оптимального функціонування процесу).

В Україні існує низка інших проблем, що несприятливо впливають на інвестиційну діяльність агробізнесу:

- нераціональне використання земельних угідь через нестачу мінеральних добрив, гербіцидів, паливно-мастильних матеріалів, знищення меліоративного фонду, скорочення парку дощувальної техніки;
- низька ефективність діяльності підприємств агробізнесу та розбіжність у співвідношенні цін на продукцію агровиробників та матеріально-технічні ресурси, що споживаються в сільському господарстві;
- фізичний і моральний знос основних виробничих фондів на підприємствах агробізнесу;
- нестача власних фінансових оборотних коштів і складності доступу до кредитних ресурсів, як внаслідок відсутності застави;
- слаборозвинена ринкова інфраструктура, зокрема, система збуту і зберігання сільськогосподарської продукції;
- занепад соціальної інфраструктури в сільській місцевості;
- недосконала нормативно-правова база (неефективне регулювання використання електроенергії, паливних ресурсів, неправильне зберігання сільгосппродукції та ін.).

В сучасних умовах розвитку агропромислового комплексу України існують проблеми, які можна згрупувати в такі групи [3, с. 285]:

- техніко-технологічне відставання розвитку аграрної сфери від розвинених країн світу через недостатній рівень доходів аграрних товаровиробників для здійснення модернізації, а також стагнація машинобудування для аграрного господарства й харчової промисловості;
- обмежений доступ агровиробників до ринку в умовах недосконалості його інфраструктури й зростаючої монополізації торговельних мереж;

- повільні, а інколи і від'ємні темпи соціального розвитку сільських територій, що визначають погіршення соціально-демографічної ситуації, відтік працездатного населення, особливо молоді.

Отже, інвестиційна діяльність в агробізнесі можлива лише за наступних умов:

- поступова реалізація напрямків послідовної децентралізації інвестиційного процесу;
- поступове збільшення частки власних коштів підприємств агробізнесу у загальному обсязі інвестованого капіталу;
- зміцнення ролі амортизаційних відрахувань як одного з джерел фінансування інвестиційних джерел підприємства агробізнесу;
- максимальне охоплення інноваційним спрямуванням всього технологічного ланцюга аграрного сектору (підготовка – виробництво – реалізація продукції) та поступове впровадження єдиної бази даних;
- посиленню державного контролю над цільовим витрачанням коштів державного бюджету інвестиційного спрямування;
- розширенню практики страхування і гарантування інвестиційних проектів в агробізнесі;
- обліку сезонних факторів та регіональних особливостей ведення агробізнесу;
- проведенню повного аналізу інвестиційних ризиків в агробізнесі з метою їх хеджування, уникнення або запобігання.

Головним чинником, який визначає необхідність вдосконалення державної підтримки в агробізнесі, є складність інституційного середовища, яке не дозволяє вказаним суб'єктам самостійно проводити ефективну інвестиційну політику. Сприяння розвитку підприємств агробізнесу на державному рівні є підґрунтям для розвитку вітчизняного аграрного виробництва, створення інноваційних продовольчих товарів та ланцюжків, поліпшення якості харчового набору, що безпосередньо впливає на здоров'я нації та демографічну ситуацію в країні.

Забезпечення необхідного рівня продовольчої безпеки в довгостроковій перспективі потребує послідовних, комплексних, і скоординованих дій державних та ринкових структур, бізнесу так приватних домогосподарств. Заходи підтримки повинні не тільки відповідати нагальним потребам підприємств агробізнесу, але й враховувати довгострокові наслідки їх здійснення.

Пожвавлення інвестиційної діяльності є не тільки основною умовою виведення агробізнесу з глибокої кризи, але й стає найважливішим визначальним фактором подальшого його розвитку. Інвестиційної підтримки нині потребують практично всі сфери і галузі агробізнесу України, чи то безпосередньо виробництво чи переробна діяльність, підприємства з виробництва сільськогосподарської техніки чи будівництва об'єктів сільськогосподарського призначення.

Так, створення передумов для масового припливу інвестицій в агробізнес є найважливішим елементом стратегії державної аграрної політики на сучасному етапі. Досягнення високого рівня активізації інвестиційної діяльності в агробізнесі є можливим лише умови всебічної підтримки вказаних факторів.

1.3. Принципи управління інвестиційною діяльністю в агробізнесі

Нині в агробізнес стикається з недостатністю власних ресурсів для фінансування розвитку діяльності, зважаючи на що підприємства вимушені залучати кошти та інвестувати їх у різні плани модернізації виробничо-господарських процесів. Більшість проєктів із залучення інвестицій сільськогосподарськими підприємствами готується та реалізується системно і продумано, але, водночас, потрібно дотримуватись певних принципів, що дозволять підвищити віддачу інвестиційних ресурсів та ефективність діяльності.

Досліджуючи питання інвестиційної діяльності в агробізнесі важливим є виділення принципів інвестиційного забезпечення, які можна адаптувати до специфіки сільськогосподарського виробництва. Серед принципів системи інвестиційного забезпечення виділяються ті, яких потрібно дотримуватись під час розробки стратегічної інвестиційної політики підприємства, а саме:

- взаємоузгодженість перспективних, поточних і оперативних планів інвестиційного розвитку та ;
- адаптивність інвестиційного забезпечення до змін чинників інвестиційного середовища;
- альтернативність інвестиційного забезпечення у стратегічній перспективі;
- постійне використання досягнень науки, техніки та технологій під час виробництва сільськогосподарської продукції;
- врахування інвестиційних ризиків та розробка заходи протидії ним в процесі прийняття інвестиційних рішень [26].

Розглядаючи визначені принципи, можна відмітити їх загальний характер та незадовільну адаптованість до агробізнесу, що не дозволяє повною мірою використовувати їх у межах формування системи інвестиційного забезпечення агровиробників.

Варто відмітити, що під час планування інвестиційного забезпечення підприємства агробізнесу необхідно дотримуватись принципів збалансованості інвестиційних процесів, економічності та раціональності витрачання ресурсів, узгодженості інтересів учасників інвестиційного процесу, адже саме інвестиційний розвиток спрямований на довгострокову перспективу та зростання ринкової вартості підприємства. На рис. 1.4. можна побачити формування системи інвестиційного забезпечення підприємств агробізнесу.

Такий підхід забезпечення довгострокової діяльності підприємств агробізнесу та зростання його ринкової вартості є досить справедливим. Нажаль, у сучасному бізнес-світі інвестиційна діяльність здійснюється для

збереження та зростання добробуту інвесторів, відповідно до чого потрібно організовувати виробничо-господарську діяльність. Ця діяльність не завжди буде носити довгостроковий характер або демонструвати зростання ринкової вартості аграрного підприємства, тому сформульовані принципи не повною мірою можуть бути застосовані під час управління інвестиційним розвитком підприємств сфери АПК.

Джерело: [розроблено автором на основі 3,12,35]

Рисунок 1.4 - Принципи системи інвестиційного забезпечення підприємств агробізнесу

Взаємозв'язок інвестиційного забезпечення підприємств агробізнесу та довгостроковим та стратегічним плануванням інвестиційної діяльності, потребує розгляду характерних для цих процесів принципів.

Головним тут є принцип системності, що передбачає комплексну розробку системи інвестиційного забезпечення підприємств агробізнесу на основі реалізації поточних, оперативних та стратегічних заходів та напрямків інвестиційної діяльності. Підприємства агробізнесу є складовою економічної системою, через яку залучаються інвестиції у розвиток окремих елементів та створюються передумови для зростання загальної економічної ефективності.

Важливим принципом є прогнозування структури ресурсів під час виконання заходів з розвитку діяльності за рахунок інвестицій. Обмеженість земельних, трудових, матеріальних, фінансових, інфокомунікаційних, інформаційних та інших ресурсів в агробізнесі потребує оптимального та раціонального їх використання, що надає цьому принципу особливої значущості у інвестиційній діяльності.

Кожне інвестиційне рішення повинно мати альтернативні варіанти реалізації проєкту та використання коштів інвестиційного характеру. Тобто певний обсяг інвестиційного ресурсу потрібно вкладати лише в той проєкт, що забезпечить вищу найефективнішу віддачу. Це можуть бути як галузі рослинництва, так і галузі тваринництва, особливо якщо врахувати привабливість перших та важливість інших. Специфіка принципу ситуативності полягає у забезпеченні такого ходу виконання інвестиційних планів, за якого їх дії та положення можна буде швидко адаптувати до змін факторів зовнішнього інвестиційного середовища.

Тобто, майбутня інвестиційна діяльність підприємства агробізнесу за напрямками, формами, методами розробки і контролю, організацією управління, повинна бути прогнозованою і оперативно реагувати на зміни факторів зовнішнього інвестиційного середовища.

Відповідно до цього принципу, одним із чинників, який обов'язково потрібно враховувати в процесі формування системи інвестиційного забезпечення підприємств агробізнесу, є рівень інвестиційного ризику, який потрібно мінімізувати. Для підприємств агробізнесу цей принцип в інвестиційному забезпеченні є важливим, оскільки використання в якості основного засобу праці земельні ресурси та залежність від біологічних і кліматичних умов виробництва продукції, функціонування підприємництва в агробізнесі є надзвичайно ризикованим.

Принцип участі передбачає обов'язок керівників всіх підрозділів підприємств агробізнесу приймати участь в інноваційно-інвестиційному процесі. Реалізувати план розвитку галузі рослинництва, мікророслинництва,

тваринництва чи промислової переробки продукції на підприємстві агробізнесу неможливо без відповідних фахівців.

Оскільки власники агробізнесу та його керівники не завжди обізнані у специфіці агробізнесу, то важливим є отримання додаткових консультативних послуг з інвестиційного менеджменту щодо розробки та реалізації інвестиційних проектів.

Згідно з вказаним принципом безперервності, формування системи інвестиційного забезпечення в агробізнесі повинне здійснюватися безперервно, але поетапно, з певною циклічністю. Так, досягнувши поставлені цілі та шляхи підвищення продуктивності однієї з галузей рослинництва, варто реалізовувати нові цілі та шляхи підвищення ефективності інвестиційного забезпечення галузей тваринництва, по завершенню яких ставляться нові завдання.

Останнім принципом варто виділити забезпечення зворотного зв'язку між учасниками системи інвестиційного забезпечення, згідно якого завершення реалізації інвестиційного проекту не повинне бути підставою для припинення їх участі у підтримці процесів виробництва продукції. Фактично, у будь-який момент повинна бути можливість отримати консультаційні послуги у відповідних фахівців щодо вирішення проблемних питань реалізації та функціонування плану інвестиційного забезпечення.

В процесі управління інвестиційною діяльністю важливим є принцип граничної ефективності інвестування у розвиток підприємств агробізнесу. Так, підприємства агробізнесу завжди прагнуть отримати прибуток від виробництва продукції рослинництва і тваринництва, яке потрібно організовувати за критерієм оптимальності витрат на одиницю виробленої продукції. Ефективна діяльність підприємства матиме місце за умови перевищення суми доходу від реалізації товарів, робіт чи послуг над розміром витрат виробництва. У іншому випадку виробництво буде неефективним. При цьому, залишається відкритим питання доцільності розширення виробничих

потужностей та обсягів виробництва продукції, у т. ч. з використанням інвестицій.

Принцип «мастики», який формує систему інвестиційного забезпечення підприємства агробізнесу полягає в тому, що свобода прийняття інвестиційних рішень до початку залучення інвестицій та їх освоєння є найбільшою, і починає знижуватись по мірі досягнення інвестиційних рішень. Для підприємств агробізнесу, які мають специфічні об'єкти інвестування – техніку, технології, специфічне технологічне обладнання, тварини, виробничі приміщення – досить важливо дотримуватись цього принципу, результатом чого повинне бути раціональне та обґрунтоване прийняте рішення інвестиційного забезпечення ще до початку пошуку інвесторів та пропонування ним відповідного проєкту. Підприємство агробізнесу, яке залучило інвестиційні ресурси, повинне працювати над окупаемістю вкладених коштів, з метою уникнення його ліквідації. Тобто, відбувається затягування інвестиційного процесу в «мастику», оскільки можливості вільного прийняття рішень суттєво обмежуються. Для сучасних підприємств агробізнесу, особливо тих, які мають невеликі розміри, площу сільськогосподарських угідь 2–4 тис. га, цей принцип є особливо актуальним і у переважній більшості негативних випадків постійно має місце.

У теорії інвестиційного менеджменту поширений також принцип поєднання матеріальних і грошових оцінок ефективності капіталовкладень, відповідно до якого існує три варіанти оцінки ефективності:

1) через порівняння відносних вартостей витрат і обсягів виробництва, тобто виключно вартісний, грошовий аналіз. Зрозуміло, що спиратись лише на грошову оцінку є неефективним, особливо за умов інфляції;

2) через поєднання грошових і технічних характеристик. Залежність ефективності інвестиційних вкладень від технологій виробництва продукції вимагає врахування її специфіки за умов формування системи інвестиційного забезпечення. Технологія створює специфічні умови використання

виробничих потужностей і, отже, впливає на порядок досягнення інвестиційних цілей підприємств агробізнесу;

З) технічний підхід оцінки ефективності, який не враховує ринкової оцінки бізнесу у вартісному вираженні буде все менш репрезентативним для умов української економіки, в якій за рахунок об'єднання дрібного аграрного бізнесу та виходу великих агропромислових формувань підвищується їх ринкова вартість, а технічна ефективність не має визначального значення [32].

За умов вітчизняної економіки, цей принцип потрібно доповнити пунктом, який передбачатиме можливість урахування не лише вартісних і технологічних показників ефективності інвестиційних вкладень, а й критеріїв якості та рівня конкурентоспроможності вирощеної аграрної продукції на ринку, та відповідності запитам споживачів. Тоді цей принцип буде можливим для застосування в практиці діяльності вітчизняних підприємств агробізнесу.

В межах формування системи інвестиційного забезпечення варто також розглянути принцип адаптаційних витрат, згідно якого до таких витрат належить розмір грошових коштів, витрачених на пристосування підприємства до нового інвестиційного середовища. Зокрема, якщо підприємство бажає кардинально змінити свою галузеву структуру, то адаптаційні витрати являють собою втрачену виручку від реалізації продукції, яку воно не отримало через реорганізацію виробничо господарської діяльності. Тут, винятком є галузі тваринництва, які не є традиційними для даного регіону (декоративне птахівництво, декоративне та виставкове крільництво та інші).

Зростання попиту на споживання екологічно чистої продукції може змінити ситуацію і принцип адаптаційних витрат підприємствах агробізнесу. Адаптаційні витрати, згідно із даним принципом, включаються в ціну на нові товари підприємства агробізнесу, яка повинна перевищувати вартість виробництва одиниці продукції. Чим більший рівень попиту на нові продукти, тим розмір адаптаційних витрат на підприємстві агробізнесу може бути. На практиці даний принцип є дієвим, коли спостерігається тривале перевищення

ціни попиту над ціною пропозиції. За таких умов вкладені інвестиції приносять високі доходи, навіть за високого рівня адаптаційних витрат.

Принцип інвестиційного мультиплікатора (множника) також можна враховувати під час формування системи інвестиційного забезпечення підприємств агробізнесу. Тут передбачається взаємозв'язок галузей, наприклад, зростання інвестиційної привабливості молочного скотарства призводить до необхідності розвивати вирощування нетелей та корів, відповідне матеріальне забезпечення для утримання, годівлі та доїння поголів'я, розвиток знань та технологічних особливостей виробництва молока та зв'язок цієї виробничої системи з іншими галузями, дає змогу обчислити коефіцієнт кореляції і можна прорахувати майбутній мультиплікаційний ефект пов'язаних дій. Тут вже інвестиційний мультиплікатор відображає реально існуючу залежність між всіма сферами агропромислового комплексу України та дає змогу кількісно оцінити ці бізнес-зв'язки. Розрахунок інвестиційного мультиплікатора дозволяє визначити доцільність інвестування ще на початку прийняття такого рішення, на основі чого у випадку отримання негативного ефекту можна змінити напрям інвестиційних вкладень.

Даний принцип є логічно пристосованим для підприємств агробізнесу, адже саме широка структура агропромислового комплексу України, яка включає не лише сільськогосподарське виробництво, а й підтримуючі та забезпечуючі галузі та галузі переробної промисловості, може мати значну кількість бізнес зв'язків. Отриманий інвестиційний мультиплікатор дозволить мінімізувати рівень хибного рішення стосовно інвестиційного забезпечення підприємства агробізнесу, а отже підвищити ефективність використання інвестиційних ресурсів.

Визначені нами принципи можуть змінюватись або розширюватись в залежності від змін в економічному розвитку підприємства агробізнесу, галузі та економіки країни в цілому.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА НА ПРИКЛАДІ СЕЛЯНСЬКОГО ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА «ГАЛИНА»

2.1. Організаційно-економічна характеристика ФСГ «Галина»

Селянське фермерське господарство «Галина» формою підприємницької діяльності, яке відповідно до державного реєстру засноване у 1999 році. З 1 січня 2015 року СФГ «Галина» перейшло на спрощену оподаткування. З 1 травня 2000 року ФСГ «Галина» зареєстроване платником ПДВ.

ФСГ «Галина» виробляє сільськогосподарську продукцію та здійснює її реалізацію з метою отримання прибутку на власних земельних ділянках та отриманих у користування через укладання договору оренди.

ФСГ «Галина» відповідно до нині діючого законодавства самостійно господарює на землі, є власником посівів та насаджень сільськогосподарських культур. ФСГ «Галина» зобов'язане використовувати власні та орендовані земельні ділянки за їх цільовим призначенням, у своїй діяльності суворо дотримуватись вимог щодо охорони довкілля, дотримуватись прав власності суміжних земельних ділянок, звітувати відповідним установам щодо використання земель та інших природних ресурсів, забезпечувати санітарно-екологічні норми випуску товарної продукції, дотримуватись вимог земельних сервітутів, встановлених обмежень та добросусідства, забезпечувати збереження геодезичних та інших позначень, встановлених зрошувальних та осушувальних мереж.

СФГ «Галина» розташоване на території Кіровоградської області. За даними «Суспільне» «Аграрії Кіровоградщини зібрали 571тисячу 400 тон ранніх зернових зернобобових культур на площі 3346700 га. У 2023 році

середня врожайність складала 45,3ц/га» []. За даними проведеного нами дослідження загальна площа посівних культурна Кіровоградщині становить 465100 га. Також, варто відмітити, що у 2023 році зібрано 1197тис700 тон озимої пшениці. Середня врожайність становила – 48,2ц/га. 199100 тон озимого ячменю. Середня врожайність становила 44ц/га. 1400 т. гороху і середня врожайність становила 23,6ц/га. 201400 тон озимого ріпаку з середньою врожайністю – 26,2ц/га.

У 2023 році аграріями Кіровоградщини було розширено площі посіву олійними культурами, з саме соняшником на рівні 633 тис. га. Це пояснюється з вигіднішою логістикою та більшими доходами та наявністю великої кількості олійнопереробних підприємств на території області. Через це відбулось скорочення виробництва ранніх зернових, але на продовольчу безпеку регіону це не вплине.

Проведені нами дослідження показали, що «з початку 2023 року Кіровоградщина отримала 4,1 мільярдів гривень кредиту для розвитку агробізнесу, при цьому вона стала лідером у державній програмі «Доступні кредити 5-7-9». Відповідно до даних Міністерства аграрної політики та продовольства, станом на 22.11.2023 року найбільше кредитів виділили таким областям:

- Кіровоградська – 4,1 млрд гривень виділено для 1 323 господарств;
- Вінницька – 3,89 млрд гривень – для 1 078 господарств;
- Одеська – 3,68 млрд гривень – для 876 господарств;
- Київська – 3,6 млрд гривень – для 734 господарств» [41].

Проведені нами дослідження показали, що «усього 9,7 підприємств агробізнесу в Україні одержали майже 38 мільярдів гривень кредиту за програмою. Відповідно до цієї програми аграрії можуть отримати кредит у розмірі до 90 мільйонів гривень. Кредитування надається під 5–9% річних, залежно від категорії кредиту та суб'єкта підприємництва» [42].

Проведені дослідження показали, що у 2022 році посівні прощі ФСТГ «Галина» зайняті наступним чином: 422 га під озиму пшеницю, 109 га під озимий ячмінь, 226 га під кукурудзу та 676,76 га під соняшник.

Також, у 2022 році було нараховано Єдиного сільськогосподарського податку на суму 377109,12 грн., виплати по оренді складали 158592,73 грн.

Проведені дослідження показали, що ФСГ «Галина» заборгованості по сплаті податків не має.

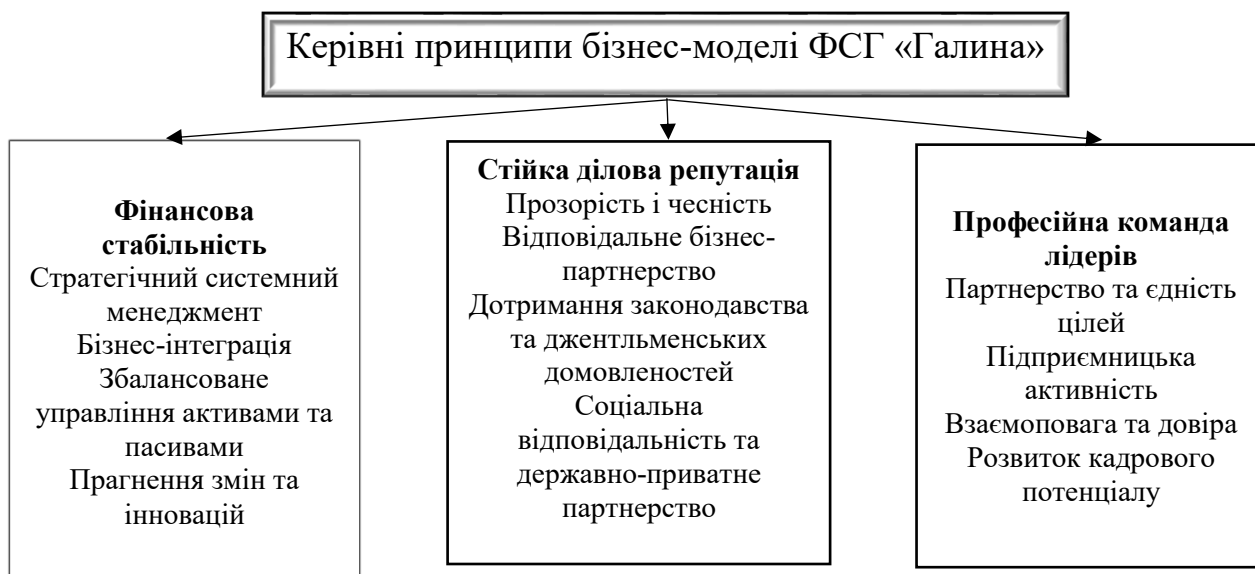
Для обробітку землі ФСГ «Галина» закуповує ПММ, основними постачальниками яких є ТОВ «Альянс Енерго Транс», ТОВ «Лівайн торг», ТОВ КД «Нафта Ойл», ТОВ «Укрнафтаком».

Добриво ФСГ «Галина» закуповує у ТОВ «Фірма Ерідон» відповідно до договору №1923/21/59 від 04.03.2020 року. У 2022 році було закуплено 24 тони відповідно до видаткової накладної №31576 від 12.04.2021 року на суму 173864,00 грн.

Вироблена сільськогосподарська продукція відвантажується ТОВ СП «Нібулон», ТОВ «Кернел». Між СФГ «Галина» та вказаними товариствами укладені довгострокові угоди щодо поставки сільськогосподарської продукції власного виробництва. Головними стратегічними цінностями партнерів СФГ «Галина» є збільшення обсягів переробки насіння соняшнику, обсягів перевалки зерна, удосконалення CRM-менеджменту та систем аналізу ринку. Також партнери працюють над автоматизацією та цифровізацією виробничих процесів, підвищенням продуктивності праці, впровадження інноваційних рішень в агробізнесі, пришвидченням виробничих процесів через впровадження електронного документообігу.

СФГ «Галина» у своїй діяльності підтримує цілі Європейського зеленого курсу за допомогою активних дій із захисту клімату, поширює ресурсозберігаючі, екологічно і соціально відповідальні виробничі практики серед партнерів, забезпечує гідні умови праці, можливості для самореалізації, сприяє поліпшенню добробуту на своїй територіальній громаді.

Керівними принципами бізнес-моделі можна представити схематично (рис. 2.1.).

Джерело: [розроблено автором]

Рисунок 2.1- Керівні принципи бізнес-моделі ФСГ «Галина»

Місією ФСГ «Галина» є розкриття унікальних можливостей агробізнесу, розвиток територіального та кадрового потенціалу, створення додаткової вартості, збільшення фінансового результату, розвиток державно-приватного та бізнес партнерства.

2.2. Фінансово-економічний аналіз СФГ «Галина»

Фінансово-економічний аналіз СФГ «Галина» проводиться з метою визначення структури активу і пасиву балансу, визначення та резервів зростання ринкової вартості, платоспроможності та рентабельності на основі Фінансового звіту суб'єкта малого підприємництва та Звіту про фінансові результати за 2018 -2022 роки. І на основі отриманих результатів проведемо аналіз, а результати занесемо у таблицю 2.1.

Таблиця 2.1 - Аналіз складу активу балансу ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки

Актив	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення							
						2019/ 2018		2020/ 2019		2021/ 2020		2022/ 2021	
						тис · грн	%	тис · грн	%	тис · грн	%	тис · грн	%
Незаверше ні капітальні інвестиції	114,6	517, 4	2763 ,2	517, 4	517, 4	402 ,8	451 ,5	224 5,8	534 ,1	- 224 5,8	- 81,3	0,0	0, 0
Основні засоби:	19607,1	1870 0,0	1966 4,8	1980 8,0	2136 5,2	- 907, 1	-4,62	964 ,8	5,1	143 ,2	0,7 2	15 57, 2	7, 86
первинна вартість	28988,5	3069 9,2	3500 2,7	3954 4,6	4565 6,8	170 1,5	5,8 6	430 3,5	14, 01	454 1,9	12, 97	6112, 2	15 ,4 6
Знос	(9379,4)	(119 99,2)	(153 37,9)	(197 36,6)	(242 91,6)	- 261 9,8	27, 93	- 2273 37,1	- 227 ,82	- 439 8,7	28, 68	- 44 02 8,2	- 22 3, 08
Інші необоротні активи				156, 0	156, 0	0,0	0	0	0	156 ,0	1 0 0	0	0
Усього необоротні активи	19721,7	1921 7,4	2258 4,0	2048 1,4	2203 8,6	- 504,3	- 2,5 5	336 6,6	17, 52	- 210 2,6	- 9,31	15 57, 2	7, 60
Запаси	21131,7	2536 7,8	2607 1,5	2906 2,7	3499 9,9	422 36, 1	20, 05	703 ,7	2,8	299 1,2	11,6	59 37, 2	20 ,4
У тому числі готова продукція	8403,4	8771 ,0	3381 ,4	1503 6,8	1402 7,7	367 ,6	4,4	- 538 9,6	- 61, 45	116 55, 4	344, 7	- 10 09, 1	- 6, 7
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	761,6	840, 1	843, 3	4912 ,2	3639 ,4	78, 5	10, 3	2,9	0,3 4	406 8,9	48 2,5	- 12 72, 8	- 25 ,9 1
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	234,1	15,8	0,1	4,0	3,6	- 218 ,3	- 93, 25	- 15, 7	- 99, 37	3,9	3 9 0 0, 0	- 0,4	- 10 ,0
Інша поточна дебіторська	7,7	13,6	16,4	15,1	21,2	5,9	76, 62	2,8	20, 58	-1,3	- 7, 9	6,1	40 ,4

заборгованість													
Гроші та їх еквіваленти	135,6	-	0,1	502,9	0,5	-135,6	0	0,1	-90	502,8	508800	-502,4	-99,9
Витрати майбутніх періодів				4,9	-	-	-	-	-	4,9	-	-4,9	0
Усього оборотні активи	22270,9	26237,3	26931,4	34501,8	38664,6	3966,4	17,8	3694,1	15,9	7570,4	28,1	4162,8	12,1
Активи	41992,6	45454,7	49515,4	54983,2	60703,2	3462,1	8,2	4060,7	8,9	5467,8	11,04	5720,0	10,4

Джерело: [розраховано автором на основі фінансової звітності ФСГ «Галина»]

Аналізуючи структуру активів ФСГ «Галина» можемо побачити, що загальні активи у 2019 році в порівнянні із 2018 роком на 3462,1 тис. грн. або на 8,2%, у 2020 році в порівнянні із попереднім 2019 роком на 4060,7 тис. грн., або на 8,9%. У 2020 році в порівнянні із попереднім на 5467,8%, або на 11,04%, а у 2022 році в порівнянні із попереднім 2021 роком на 5720,0 тис. грн., або на 10,4%. Це є позитивним явищем, адже це відбулось за рахунок первинної вартості основних засобів. Адже за весь досліджуваний період спостерігається збільшення первинної вартості основних фондів, тобто оновлення технічного парку основних засобів ФСГ «Галина», що є позитивним явищем і має стійку тенденцію до збільшення. Зменшується знос основних засобів, що свідчить про поступове оновлення новою технікою, що також характеризується як позитивне явище.

За період з 2018 по 2022 рік поступово зменшується обсяг запасів готової продукції, що свідчить про стійкі партнерські зв'язки між ФСГ «Галина» та покупцями вирощеної агропродукції, продукція вирощується якісна та відповідає заявленим стандартам.

Таблиця 2.2 - Аналіз структури активу балансу ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки

Актив	2018		2019		2020		2021		2022	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%

Незавершені капітальні інвестиції	114,6	0,27	517,4	1,1	2763,2	5,6	517,4	0,94	517,4	0,85
Основні засоби:	19607,1	46,7	18700,0	41,1	19664,8	39,71	19808,0	36,01	21365,2	35,2
первинна вартість	28988,5	69,03	30699,2	67,54	35002,7	70,7	39544,6	71,9	45656,8	75,2
Знос	(9379,4)	-22,33	(11999,2)	-26,38	(15337,9)	-30,9	(19736,6)	-35,89	(24291,6)	-40,01
Інші необоротні активи	-	-	-	-	-	-	156,0	0,3	156,0	0,25
Усього необоротні активи	19721,7	46,96	19217,4	42,28	22584,0	46,6	20481,4	37,3	22038,6	36,3
Запаси	21131,7	50,32	25367,8	55,8	26071,5	52,6	29062,7	52,8	34999,9	57,6
У тому числі готова продукція	8403,4	20,01	8771,0	19,29	3381,4	6,8	15036,8	27,3	14027,7	23,2
Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги	761,6	1,9	840,1	1,85	843,3	1,7	4912,2	8,9	3639,4	5,99
Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	234,1	0,6	15,8	0,03	0,1	0,0	4,0	0,0	3,6	0,0
Інша поточна дебіторська заборгованість	7,7	0,02	13,6	0,03	16,4	0,03	15,1	0,03	21,2	0,03
Гроші та їх еквіваленти	135,6	0,32	-	-	0,1	0,0	502,9	0,9	0,5	0,0
Витрати майбутніх періодів	-	-	-	-	-	-	4,9	0,0	-	-
Усього оборотні активи	22270,9	53,04	26237,3	57,72	26931,4	54,38	34501,8	62,7	38664,6	63,69
Активи	41992,6	100	45454,7	100	49515,4	100	54983,2	100	60703,2	100

Джерело: [розраховано автором на основі фінансової звітності ФСГ «Галина»]

Аналізуючи структуру активів ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки ми бачимо, що найбільшу питому вагу у загальній структурі активів складають

запаси. Так, у 2018 році вони склали 53,04%, у 2019 році – 57,72%, у 2020 році – 53,38%, у 2021 році – 62,7, а у 2022 році – 63,69%.

Також значну питому вагу складають запаси та готова продукція. У 2018 році ці статті склали – 50,32% та 20,01% відповідно, у 2020 році – 52,6% та 6,8% відповідно, та у 2022 році – 57,6% та 23,2% відповідно. Дослідження показали, що зменшилась дебіторська заборгованість за товари роботи та послуги у 2022 році в порівнянні із попереднім 2021 роком. Також ведена до нульового значення показник дебіторської заборгованості за розрахунками із бюджетом за 2020, 2021 та 2022 роки, що є дуже позитивним результатом.

Таблиця 2.3 - Аналіз складу пасиву балансу ФСТ «Галина» за 2018-2022 роки

Пасив	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення							
						2019/ 2018		2020/ 2019		2021/ 2020		2022/ 2021	
						тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Зареєстрований (пайовий) капітал	173,6	173,6	173,6	173,6	173,6	0	0	0	0	0	0	0	0
Резервний капітал	2431,6	2431,6	2431,6	2431,6	2431,6	0	0	0	0	0	0	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	37241,1	40707,4	45755,0	50449,1	56188,5	3466,1	9,3	5047,4	12,4	4692,1	10,2	5739,4	11,4
Усього власний капітал	39646,3	43312,6	48360,2	53054,3	58793,7	3666,3	9,3	5038,6	11,6	4694,1	9,7	5739,4	10,8
Короткострокові кредити банків	-	173,3	617,8	-	1262,4	177,3	0	444,5	25,4	-	-	1262,4	-
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1910,0	1502,0	145,0	1244,6	154,1	-408	-21,4	-1357	-90,3	11099,6	758,3	-1090,5	-87,6
Поточна кредиторська заборгованість	124,6	329,5	314,5	194,0	399,6	204,9	164,4	-15	-4,5	-120	-38,2	205	105,9

ість за розрахунк ами з бюджетом													
Поточна кредиторс ька заборгован ість за розрахунк ами з оплати праці	62,5	71,0	77,3	91,3	59,2	8,5	1 3, 6	6,3	8, 9	14	1 8, 1	- 32, 1	- 3 5, 1
Інші поточні зобов'язан ня	49,2	66,3	0,6	399, 0	34,2	17,1	3 4, 7	-65,7	- 9 9, 1	398 ,4	6 6 4 0 0	- 364 ,8	- 9 1, 4
Усього поточних зобов'язан ь	2146,3	2142,1	1155 ,2	1928 ,9	1909 ,5	-4,2	- 0, 1 9	- 986, 9	- 4 6, 1	773 ,7	6 6, 9	- 19, 4	
Пасив	41992,6	45454, 7	4951 5,4	5498 3,2	6070 3,2	3462	8,2	4060 ,7	8, 9	546 7,8	1 1, 1	572 0	1 0, 4

Джерело: [розраховано автором на основі фінансової звітності ФСГ «Галина»]

Аналізуючи структуру пасивів ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки можемо побачити, що незмінним є показник зареєстрованого, пайового капіталу, який складає 173,6 тис. грн., що означає, що не змінювались власники бізнесу та не відбувалось розподілення зареєстрованого, пайового капіталу. Також не змінювався обсяг резервного капіталу, і знаходиться він на рівні 2431,6 тис. грн.

Позитивним явищем є те, що відбувається значне збільшення нерозподіленого прибутку з 37241,1 тис. грн. у 2018 році до 40707,4 тис. грн у 2019 році, до 45755,0 тис. грн. у 2020 році, 50449,1 тис. грн. у 2021, та 56188,5 тис. грн. у 2022 році. Це свідчить про стабільну та потужну роботу підприємства, яке зорієнтоване на отримання фінансово-економічного прибутку.

Таблиця 2.4 - Аналіз структури пасиву балансу ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки

Пасив	2018		2019		2020		2021		2022	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Зареєстрований (пайовий) капітал	173,6	0,41	173,6	0,38	173,6	0,03	173,6	0,3	173,6	0,29
Резервний капітал	2431,6	5,7	2431,6	5,34	2431,6	0,49	2431,6	44,2	2431,6	40,4
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	37241,1	88,6	40707,4	89,5	45755,0	92,5	50449,1	91,7	56188,5	92,0
Усього власний капітал	39646,3	94,4	43312,6	95,29	48360,2	97,7	53054,3	96,5	58793,7	97,1
Короткострокові кредити банків	-	-	173,3	0,38	617,8	0,1	-	-	1262,4	0,02
Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги	1910,0	4,54	1502,0	3,3	145,0	0	1244,6	2,3	154,1	0,28
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з бюджетом	124,6	0,29	329,5	0,5	314,5	0,05	194,0	0,3	399,6	0,06
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з оплати праці	62,5	0,14	71,0	0	77,3	0	91,3	0,2	59,2	0,00
Інші поточні зобов'язання	49,2	0,11	66,3	0	0,6	0	399,0	0,7	34,2	0,00

Усього поточних зобов'язань	2146,3	5,11	2142,1	4,71	1155,2	0,23	1928,9	3,5	1909,5	0,31
Пасив	41992,6	100	45454,7	100	49515,4	100	54983,2	100	60703,2	100

Джерело: [розраховано автором на основі фінансової звітності ФСГ «Галина»]

Проведені дослідження показали, що найбільшу питому вагу у загальній структурі пасивів ФСГ «Галина» складає нерозподілений прибуток та власний капітал. Так, нерозподілений прибуток за 2018 рік дорівнював 88,6%, усього власний капітал – 94,4%, за 2019 рік нерозподілений прибуток – 89,5%, Усього власний капітал 95,29%, у 2020 році – 92,5% та 97,7% відповідно, у 2021 році – 91,7% та 96,6% відповідно, у 2022 році – 92,0% та 97,1% відповідно. Ця позитивна тенденція свідчить про ефективну роботу ФСГ «Галина», яка спрямована на стійкий позитивний фінансово-економічний результат.

Таблиця 2.5 - Аналіз фінансових результатів ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки

Стаття	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення							
						2019/ 2018		2020/ 2019		2021/ 2020		2022/ 2021	
						тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Чистий дохід від реалізації продукції	26171,3	25600,1	30516,8	35400,7	36138,0	-571,2	-2,1	4910,6	19,1	4890	16,0	737,3	2,1
Інші операційні доходи	-	-	-	-	8,3	-	-	-	-	-	-	8,3	-
Інші доходи	-	-	-	129,2	-	-	-	-	-	129,2	-	-	-
Разом доходи	26171,3	25600,1	30516,8	35529,9	36146,3	-537	-2,2	4916,8	19,2	5013,1	16,4	616,4	1,7
Собівартість реалізованої продукції	(18828,5)	(20279,0)	(23897,3)	(29328,5)	(27771,1)	-11450,5	7,7	-3618	17,8	-5431,5	2,7	1557,4	0,01
Інші операційні витрати	(564,0)	(1854,7)	(1571,9)	(1393,3)	(1575,3)	-1290,7	228,8	282,8	74,7	178,6	87,63	-182	13,1
Інші витрати	-	-	-	(114,1)	-	-	-	-	-	-114,1	-	-	-
Разом витрати	(19392,5)	(22133,7)	(25469,4)	(30835,8)	(29346,4)	-2741,1	14,1	-3335,7	15,1	-5366,4	2,1	1489,4	-4,8

Фінансовий результат до оподаткування	6778,8	3466,4	5047,6	4694,1	6799,9	-3312,6	-48,9	1581,2	45,6	-353,5	-7,0	2108,8	44,9
Чистий прибуток	6778,8	3466,4	5047,6	4691,1	6799,9	-3312,6	-48,9	1581,2	45,6	-353,5	-7,0	2108,8	44,9

Джерело: [розраховано автором на основі фінансової звітності ФСГ «Галина»]

З метою проведення аналізу фінансових результатів ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки, розрахуємо показники, а результати занесемо у таблицю 2.5. Так, спостерігаємо збільшення обсягів чистого доходу від реалізації, що є дуже позитивним явищем та зменшення собівартості реалізованої продукції, що свідчить про зацікавленість власників агробізнесу в отриманні прибутку. Зменшуються витрати ФСГ «Галина» за рахунок скорочення інших операційних витрат, що пояснюється незначним зниженням вартості витрат пального та паливно-змазувальних матеріалів у 2020 та 2021 роках. Вже у 2022 році ця стаття витрат суттєво збільшилась, і тому знов спостерігається зростання обсягів вказаної статті витрат.

Враховуючи, що базою проходження практики є суб'єкт малого підприємництва, то маємо обмежену можливість щодо обрахунку показників ліквідності та фінансової стійкості. Тому, прорахуємо їх, а результати занесемо у таблицю 2.6.

Розрахуємо коефіцієнт покриття ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки

$$Кп_{2018} = 22270,9/2146,3=10,4$$

$$Кп_{2019} = 26237,3/2142,1=12,2$$

$$Кп_{2020} = 26931,4/1155,2=23,3$$

$$Кп_{2021} = 34501,8/1928,9=17,9$$

$$Кп_{2022} = 38664,6/1909,5=20,2$$

Розрахуємо коефіцієнт швидкої ліквідності ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки

$$Кшл_{2018} = 22270,9-21131,7/2146,3=0,53$$

$$Кшл_{2019} = 26237,3-25367,8/2142,1=0,4$$

$$Кшл_{2020} = 26931,4-26071,3/1155,2=0,7$$

$$Кшл_{2021} = 34501,8-29062/1928,9=2,8$$

$$\text{КшЛ}_{2022} = 38664,6 - 34999,9 / 1909,5 = 1,9$$

Розрахуємо коефіцієнт абсолютної ліквідності ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки

$$\text{Кал}_{2018} = 135,8 / 2146,3 = 0,06$$

$$\text{Кал}_{2019} = 0 / 2142,1 = 0$$

$$\text{Кал}_{2020} = 0,1 / 1155,2 = 0,0001$$

$$\text{Кал}_{2021} = 502,9 / 1928,9 = 0,26$$

$$\text{Кал}_{2022} = 0,5 / 1909,5 = 0,0002$$

Розрахуємо чистий оборотний капітал ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки (тис. грн.)

$$\text{Чок}_{2018} = 22270,9 - 2146,3 = 20124,6$$

$$\text{Чок}_{2019} = 26237,3 - 2142,1 = 24095,2$$

$$\text{Чок}_{2020} = 26931,4 - 1155,2 = 25776,2$$

$$\text{Чок}_{2021} = 34501,8 - 1928,9 = 32572,9$$

$$\text{Чок}_{2022} = 38664,6 - 1909,5 = 36755,1$$

Таблиця 2.6 – Розрахунок відносних показників ліквідності ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки

Показник	Методика розрахунку	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення (±)			
							2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021
Коефіцієнт покриття	$\phi 1p.1195 / \phi 1p.1695$	10,4	12,2	23,3	17,9	20,2	1,8	11,1	-5,4	2,1
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$\phi 1(p.1195 - p.1100) / \phi 1p.1695$	0,53	0,4	0,7	2,8	1,9	-0,13	0,3	2,1	-0,9
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$\phi 1(p.1160 + p.1165) / \phi 1p.1695$	0,06	0	0,00 01	0,26	0,00 02	-0,06	0,00 01	0,259 9	- 0,2 58
Чистий оборотний капітал (тис. грн)	$\phi 1(p.1195 - p.1695)$	2012 4,6	2409 5,2	25776 ,2	3257 2,9	3675 5,1	3970, 6	1681 ,0	6796, 7	418 2,2

Джерело: [розраховано автором на основі фінансової звітності ФСГ «Галина»]

Наступним завданням є розрахунок показників фінансової стійкості ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки. Здійснимо ці розрахунки, а його результати занесемо у таблицю 2.6.

Розрахуємо власні обігові кошти ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки.

$$Кп_{2018} = 22270,9 - 2146,3 = 20124,6$$

$$Кп_{2019} = 26237,3 - 2142,1 = 24095,2$$

$$Кп_{2020} = 26931,4 - 1155,2 = 25776,2$$

$$Кп_{2021} = 34501,8 - 1928,9 = 32572,9$$

$$Кп_{2022} = 38664,6 - 1909,5 = 36755,1$$

Розрахуємо коефіцієнт платоспроможності ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки.

$$Кп_{2018} = 39846,3 / 41992,6 = 0,94$$

$$Кп_{2019} = 43312,6 / 45454,7 = 0,95$$

$$Кп_{2020} = 48360,2 / 49515,4 = 0,97$$

$$Кп_{2021} = 53054,3 / 54983,2 = 0,96$$

$$Кп_{2022} = 58793,7 / 60703,2 = 0,97$$

Далі, використовуючи фінансову звітність досліджуваного об'єкту розрахуємо коефіцієнт фінансової залежності

$$Кфз_{2018} = 1 - 39846,3 / 41992,6 = 0,06$$

$$Кфз_{2019} = 1 - 43312,6 / 45454,7 = 0,05$$

$$Кфз_{2020} = 1 - 48360,2 / 49515,4 = 0,03$$

$$Кфз_{2021} = 1 - 53054,3 / 54983,2 = 0,04$$

$$Кфз_{2022} = 1 - 58793,7 / 60703,2 = 0,03$$

Наступним завданням є розрахунок коефіцієнту фінансування ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки.

$$Кф_{2018} = 2146,3 / 39846,3 = 0,05$$

$$Кф_{2019} = 2142,1 / 43312,6 = 0,05$$

$$Кф_{2020} = 1155,2 / 48360,2 = 0,02$$

$$K\phi_{2021} = 1928,9/53054,3=0,03$$

$$K\phi_{2022} = 1909,5/58793,7=0,03$$

Розрахуємо Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки.

$$Kзвoз_{2018} = (22270,9-2146,1)/22270,9=0,90$$

$$Kзвoз_{2019} = (26237,3-2142,1)/26237,3=0,92$$

$$Kзвoз_{2020} = (26931,4-1155,2)/ 26931,4=0,97$$

$$Kзвoз_{2021} = (34501,8- 1928,9)/ 34501,8=0,94$$

$$Kзвoз_{2022} = (38664,6-1909,5)/ 38664,6=0,95$$

Розрахуємо коефіцієнт концентрації маневреності власного оборотного капіталу ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки.

$$Kмвoк_{2018} = (22270,9-2146,1)/39846,3=0,51$$

$$Kмвoк_{2019} = (26237,3-2142,1)/43312,6=0,56$$

$$Kмвoк_{2020} = (26931,4-1155,2)/48360,2=0,53$$

$$Kмвoк_{2021} = (34501,8- 1928,9)/53054,3=0,61$$

$$Kмвoк_{2022} = (38664,6-1909,5)/58793,7=0,62$$

Розрахуємо коефіцієнт концентрації позичкового капіталу ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки.

$$K\phi_{2018} = 2146,3/41992,6=0,05$$

$$K\phi_{2019} = 2142,1/45454,7=0,05$$

$$K\phi_{2020} = 1155,2/49515,4=0,02$$

$$K\phi_{2021} = 1928,9/54983,2=0,03$$

$$K\phi_{2022} = 1909,5/60703,2=0,03$$

Розрахуємо коефіцієнт фінансової стабільності ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки.

$$K\phi_{2018} = 39648,9/2146,3= 18,47$$

$$K\phi_{2019} = 43312,6/2142,1=20,22$$

$$Kф_{2020} = 48360,2/1155,2=41,87$$

$$Kф_{2021} = 53054,3/1928,9=27,52$$

$$Kф_{2022} = 58793,7/1909,5=30,79$$

Таблиця 2. 7 - Розрахунок показників фінансової стійкості ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки

Показник	Методика розрахунку	2018	2019	2020	2021	2022	Відхилення			
							2019/ 2018	2020 /201 9	202 1/2 020	202 2/2 021
Власні обігові кошти (тис. грн)	ф1(p.1195- p.1695)	20 12 4,6	24095 ,2	2577 6,2	3257 2,9	3675 5,1	3970, 6	1681 ,0	679 6,7	418 2,2
Коефіцієнт платоспроможності (автономії)	ф1p.1495/ ф1p.1900	0,9 4	0,95	0,97	0,96	0,97	0,01	0,02	- 0,01	0,0 1
Коефіцієнт фінансової залежності	1-(ф1p.1495/ ф1p.1900)	0,0 6	0,05	0,03	0,04	0,03	-0,01	-0,01	0,01	-0, 01
Коефіцієнт фінансування	ф1p.1695/ ф1p.1495	0,0 5	0,05	0,02	0,03	0,03	0	-0,03	0,01	=
Коефіцієнт забезпечення власними оборотними засобами	ф1(p.1195- p.1695)/ ф1p.1195	0,9 0	0,92	0,97	0,94	0,95	0,01	0,05	- 0,03	0,0 1
Коефіцієнт маневреності власного оборотного капіталу	ф1(p.1195- p.1695)/ ф1p.1495	0,5 1	0,56	0,53	0,61	0,62	0,05	-0,03	0,08	0,0 1
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	ф1p.1695/ ф1p.1900	0,0 5	0,05	0,02	0,03	0,03	0	-0,03	0,01	0
Коефіцієнт фінансової стабільності	ф1p.1495/ ф1p.1695	18, 47	20,22	41,8 7	27,5 2	30,7 9	1,75	21,6 5	- 24,3	3,2 7

Джерело: [розраховано автором на основі фінансової звітності ФСГ «Галина»]

Розглянувши розраховані нами показники можемо побачити, що коефіцієнт платоспроможності (автономії) зростає і знаходиться на допустимому рівні. Так, станом на 31.12.2018 року він знаходився на рівні

0,94; 31.12.2019 року – 0,95, станом на 31.12.2020 року – 0,97, 31.1.2021 року – 0,96, а станом на 31.12.2022 року – 0,97. Розрахований нами коефіцієнт фінансової залежності, який показує залежність підприємства від позичкових джерел знаходиться на низькому рівні, що є дуже добрим знаком.

В цілому, прорахований нами вертикальний та горизонтальний аналіз активу та пасиву балансу СФГ «Галина», наочно демонструє позитивні тенденції розвитку не дивлячись на складне становище багатьох підприємств агробізнесу, карантинні обмеження у 2020 році та відкриті військові дії 2022 року.

2.3. Оцінка інвестиційної діяльності та інвестиційної привабливості СФГ «Галина»

Сучасний агробізнес внаслідок еволюційного розвитку технологій перебуває на високотехнологічному етапі та орієнтовано на використання екологічно чистих природних ресурсів (сонце, морська вода), передових інноваційних технологій розумного, точного землеробства, зокрема генетичної модифікації, мікрогрін технологій, нанобіотехнологій, позаґрунтового вирощення рослин, а також складних технологічних пристроїв супутникової навігації, роботів, безпілотних літальних апаратів/дронів, 3D-друку продуктів харчування, Інтернету речей, блокчейну тощо.

Ці технології дозволять агробізнесу давати більший прибуток, бути ефективнішими, безпечними і екологічно чистими та націленими на наступні результати:

1) підвищення ефективності управління та реалізації аграрних виробничих процесів, зниження ризиків агровиробника та обмеження уразливості внаслідок зовнішніх впливів через впровадження засад страхування ;

2) формування аграрних екосистем, що включають інтегровані мережі, які об'єднують цифрові дані, отримані в режимі реального часу як із внутрішніх джерел (показники фермерських датчиків, геолокацій), і із зовнішніх (наданих іншими учасниками екосистеми) для прийняття ефективних управлінських рішень, а також об'єднують учасників екосистеми, щоб забезпечити ефективність ланцюга доданої вартості;

3) цифровізацію аграрної техніки з використанням сучасних технічних засобів – датчиків, сенсорних приладів, зелених, екологічних та енергозберігаючих технологій, які є найбільшими генераторами даних.

Проведені нами дослідження показують, що існують безліч факторів, які можуть зменшити інвестиційний клімат на ФСГ «Галина» та в цілому в Україні. Серед них варто виділити:

- зменшення припливу фінансових ресурсів на ФСГ «Галина» (зменшення виручки від реалізації продукції), що пов'язане з погіршенням платоспроможності, а отже і зменшенням попиту населення на продукцію;
- додаткове зменшення доходів ФСГ «Галина» через велику частину імпоротної продукції на внутрішньому ринку держави (звуження та обмеження ринку збуту агропродукції);
- повна відмова або обмеження державної підтримки на ФСГ «Галина» та компенсації його фінансових витрат;
- незавершеність процесів земельної реформи та інституційних перетворень в агробізнесі та в пов'язаних і суміжних галузях економіки.

Важливо, що саме перспективні плани можуть давати стимул для розбудови потенціалів національного агровиробника з найефективнішим його застосуванням та виходом на міжнародні і національні ринки без зайвих втрат і зусиль. Якість агропродукції напряму залежить і від техніко-технологічного супроводу її вирощення, виготовлення та створення.

Для ФСГ «Галина» складність агропромислового виробництва і його специфіка визначають своєрідність підходів і методів управління інноваційною діяльністю, особливості аграрного виробництва

характеризуються високим рівнем ризиків інноваційних процесів. Сама інноваційна діяльність в агробізнесі розглядається як запровадженні в аграрне виробництво прогресивних методів ведення господарства, в основі яких лежить застосуванні нового покоління висівкового матеріалу, мінеральних добрив, техніки, використанні нової кадрової політики з врахуванням накопиченого наукового та інноваційного потенціалу

Враховуючи можливості ФСГ «Галина» проведемо інвестиційний моніторинг ведення агробізнесу на досліджуваному об'єкті.

Таблиця 2.8 - Моніторинг інвестиційного потенціалу ФСГ «Галина»

Показники	Напрямки застосування	Факт наявності
Виробничий потенціал: Наявність техніки	Технічне обслуговування аграрного процесу	+
Державний потенціал	Державне регулювання аграрної економіки Державно-приватне партнерство в агробізнесі	+
Інфраструктурний потенціал	Страховання агробізнесу, кредити, лізинг	+
Експортний потенціал	Напрямки продовольчої інтеграції у світовий економічний та фінансовий простір	-
Фінансовий потенціал	Ефективність фінансової діяльності, позитивна динаміка грошових потоків, фінансових показників, зростання доходів власників агробізнесу, рівня заробітної плати працівників зайнятих в агробізнесі	+
Планово-виробничий та інвестиційний потенціал	Наявність розроблених та впроваджених бізнес-планів, обґрунтовані власні інвестиційні проекти, розроблена стратегія розвитку агробізнесу ФСГ «Галина»	+

Джерело: [розроблено автором]

Отримані нами дані свідчать про те, що ФСГ «Галина» має широкий потенціал щодо інвестиційних можливостей. Але, на думку власників бізнесу, інвестиційні процеси можуть здійснюватися лише за умов що визначені напрямки інвестиційного потенціалу мають позитивну тенденцію та постійно розширюються. Фінансовий стан знаходиться на достатньому рівні, реалізується розвинена страхова система.

Отже, враховуючи це, нами проведене опитування власників та працівників ФСГ «Галина», факторів, які стримують інвестиційну діяльність на досліджуваному об'єкті та здійснимо ранжування цих факторів за ступенем їх вагомості.

Таблиця 2.9 - Ранжування факторів, які стримують інвестиційний розвиток ФСГ «Галина» за ступенем їх значущості

№	Фактор	Середньозважений показник ступеня вагомості фактору, %
1.	Нестача вільних грошових коштів	60,2
2.	Тривалий період окупності нових технологій	56
3.	Низький рівень бюджетної підтримки	46,7
4.	Висока вартість запропонованих нових технологій	39
4.	Невигідні умови банківського кредитування	35
5	Нестача кваліфікованого персоналу, відтік сільського населення, значна кількість мобілізованих серед населення зайнятого в агробізнесі	34
6	Низька обізнаність представників агробізнесу в нових технологіях та продуктах	33
7.	Низький платоспроможний попит на інноваційну продукцію аграрного бізнесу	32
8.	Невідповідність пропозиції інноваційних продуктів запитам та вимогам споживачів	30

Джерело: [розроблено автором]

Проведена нами експертна оцінка дає змогу виділити пріоритетні напрями підвищення інвестиційної діяльності на ФСГ «Галина» та здійснити їх ранжування за ступенем та рівнем їх значущості.

Таблиця 2.10 - Пріоритетні напрями підвищення інвестиційної діяльності ФСГ «Галина» за ступенем їх значущості

№	Фактор	Середньозважений показник ступеня вагомості фактору, %
1.	Підвищення фінансового забезпечення підприємства	80
2.	Проведення якісної кадрової підготовки	65
3.	Підвищення рівня якості та родючості ґрунту	60

4.	Розвиток інвестиційно-інноваційної інфраструктури, яка обслуговує та забезпечує реалізацію інвестиційної діяльності (створення аграрних банків, аграрних бірж, технопарків, науково-ділових та консультативних центрів)	55
5.	Наукова підтримка агробізнесу (консалтингові послуги, екологічні, технічні)	35

Джерело: [розроблено автором]

Також варто виділити показники, які на думку експертів ФСГ «Галина» стимулюють розвиток інвестиційної діяльності в агробізнесі та визначити їх ступінь впливу.

Таблиця 2.11 - Показники, що впливають на розвиток інвестиційної діяльності на ФСГ «Галина»

№	Інвестиційні умови	Показник (%)
1.	Сприятливий інвестиційний клімат	30
2.	Інвестиційний потенціал ФСГ «Галина»	20
3.	Рівень інвестиційного спрямування та підприємницького таланту власників агробізнесу та керівного складу	30
4.	Визнання необхідності інноваційних змін	20

Джерело: [розроблено автором]

Важливість зваженої експертної думки має велике значення, а отже і варто визначити вагомість та значущість джерел інформації про інвестиційні та інноваційні продукти в агробізнесі. Так, важливими джерелами такої інформації для ФСГ «Галина» є:

- обмін ідеями на виставках і ярмарках;
- тренінги, семінари, курси підвищення кваліфікації;
- консультативно-інформаційні служби;
- офіційні Інтернет- джерела;
- постачальники та конкуренти;
- дослідні станції, науково-технічні установи;
- працівники підприємства.

Отже, на ФСГ «Галина» спостерігається низька інвестиційна активність, яка викликана мікро та макроекономічними факторами, серед яких є складна

політична ситуація, відкрита військова агресія проти України, низький рівень державної підтримки.

РОЗДІЛ 3. УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМ ПОТЕНЦІАЛОМ В АГРОБІЗНЕСІ

3.1. Напрямки підвищення рівня інвестиційного потенціалу в агробізнесі

Український агропромисловий комплекс до вторгнення агресора був ключовим гравцем на ринку продовольства у світі. Агропромислова продукція у 2021 р. складала майже 40% від загальнодержавного експорту всієї України. Україна увійшла до топ-10 виробників та експортерів зернових і олійних культур, олії та шроту, а також продукції тваринництва. Для українських аграріїв повномасштабна війна стала тяжким випробуванням, позиції України на світовому ринку погіршились, як з точки зору виробництва, так і експорту.

Активні бойові дії на значній українській території спричинили часткове та повне знищення або руйнування налагоджених бізнес зв'язків, логістичних ланцюгів та технологічних та виробничих процесів. Значна кількість сільськогосподарських угідь після деокупації виявилась замінованою та нині є непридатною для ведення агробізнесу, крім цього наявна сільськогосподарська техніка та виробничі потужності частково або повністю зруйновані. Нині, незважаючи на наявні ускладнення, понад 13% замінованих земель, Україна є і залишається світовим та європейським експортером продукції агровиробництва.

Проведені нами дослідження показали, що за даними «Мінагрополітики і KSE Агроцентру, понад 84 тис одиниць сільськогосподарської техніки і

устаткування знищено або викрадено загарбниками. Вартість такого майна оцінюється майже у 2,9 млрд \$ США, що становить 44% від усіх встановлених механічних пошкоджень завданих ворогом вітчизняному агропромислому комплексу. Другою за розмірами статтею нанесених збитків аграріям – це крадіжка або цілковите знищення вже виробленої сільськогосподарської продукції» [4].

Визнано, що Україна «зазнала збитків через втрати зернової, олійної та іншої сільськогосподарської продукції не лише внаслідок знищення, але й через систематичне вивезення її окупантами за межі нашої держави. За час війни по оцінкам Агроцентру KSE ворогом було викрадено або повністю знищено 2,8 млн т. зернових культур та 1,2 млн т. олійних культур врожаю 2021 року, загальною вартістю \$1,87 млрд. На даний час в результаті проведення бойових дій було зафіксовано, що пошкоджено або знищено потужності зерносховищ загальною місткістю 9,4 млн т. Остаточну кількість втрачених потужностей можливо буде встановити тільки після закінчення війни, так як достеменно невідома доля зерносховищ на тимчасово окупованих територіях» [4].

За підрахунками фахівців «вартість проведення ремонтних робіт з відновлення пошкоджених та новозбудованих на заміну знищених зерносховищ становить більше \$1,1 млрд. Крім того, через продовження бойових дій великих втрат поголів'я зазнає галузь тваринництва. За період війни було втрачено 212 тис голів великої рогатої худоби, 95 тис голів кіз та овець, 507 тис. голів свиней, майже 11,7 млн. голів птиці та майже 400 тис. бджолосімей. Орієнтовна вартість збитків нанесених сільськогосподарським товаровиробникам в тваринництві та бджільництві становить більше \$362 млн. Окрім вищезазначених збитків, на територіях, які постраждали від війни знищено більше 14,3 тис га багаторічних насаджень, вартість яких оцінюється в майже \$349 млн Також загарбники використовували для потреб своєї армії паливно-мастильні матеріали, знищували або привласнювали засоби захисту рослин та мінеральні добрива майже на \$95 млн.» [4].

Звісно, окрім прямих вже підрахованих збитків є ще і непрямі втрати, до яких варто віднести недоотримані прибутки від зменшення кількості виробленої продукції, і, як наслідок, недоотримання надходжень до місцевих бюджетів, зменшення прибутку через порушення логістичних ланцюгів та зниження внутрішніх цін, а також додаткові витрати у зв'язку з подорожчання факторів виробництва.

Визнано, що серйозною проблемою, з чим нині стикнувся вітчизняний агробізнес є «блокада морських українських портів на Чорному морі, яка призвела до суттєвого зниження внутрішніх цін на експортоорієнтовані культури – соняшник, пшеницю, кукурудзу, ячмінь. Нині, питання експорту української агропродукції частково та повільно вирішується за допомоги світової спільноти, шляхом змінення логістичних шляхів із залученням залізничного та автомобільного транспорту. Через втручання світової спільноти була підписана зернова угода, яка дещо покращила ситуацію та надала змогу проведення морських зернових конвоїв у Чорному морі під егідою ООН. Але обсяги експорту не задовольняють потреби експортерів, а вартість транспортування продукції є надмірно високою. Прибутки недоотримані українським агробізнесом понад як у п'ять разів перевищують обсяги матеріальної шкоди завданої ворогом» [4].

Попри невизначеність та втрати власники агробізнесу налаштовані позитивно, ті, хто знаходиться в зоні бойових дій, після визволення планують повернутися до своєї діяльності, а ті, хто знаходиться на мирних територіях, шукають нові ринки збуту, нові ніші, розширюють напрями своєї діяльності відповідно до попиту та потреб країни. Агробізнес – це завідомо сформований за строками та технологіями процес, як у рослинництві так і тваринництві, його не можна відкласти або призупинити.

Надаючи фінансову допомогу через банки-партнери ЄБРР разом з ЄС допомагають малому та середньому агробізнесу в Україні розкривати та розвивати власний потенціал. Стимулюючі гранти ЄС разом із кредитними коштами ЄБРР в межах ініціативи EU4Business дають змогу аграрним

компаніям нарощувати обсяги експорту сільськогосподарських культур. Все це створює передумови для стійкого економічного розвитку та піднесенню економіки у цілому.

Представниками бізнесу разом урядовцями України були визначені три основні пріоритети в аграрній сфері у повоєнний час. Про пріоритети, які були зазначені у Плані відновлення України, повідомила у своїй інформації пресслужба Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА).

Серед запропонованих особливо слід виділити перший пріоритет – це вдосконалення і розвиток експортної логістики. Невдячачись на блокаду вільних морських шляхів, зусиллями бізнесу вдалося досягти значних успіхів в експорті та збільшити обсяги реалізованої аграрної продукції з 350 тис т. у березні до 3 млн т у липні 2023 року. Завдяки втручання світової спільноти до відновлення логістичних коридорів приєдналися порти на Чорному морі.

Другий пріоритет – це можливість надійного зберігання отриманого врожаю продукції агровиробництва. Завдячуючи підтримці ФАО українським аграріям було надано надійне обладнання для зберігання зернових культур, що значною мірою вирішило питання дефіциту зерносховищ, через неможливість реалізації зібраної продукції агровиробництва через блокаду логістичних мереж та часткову втрату зерносховищ під час війни.

Третій пріоритет – це наявність кредитних ліній та вільний доступ до фінансових потоків підприємців агробізнесу, над вирішенням яких на даний час активно співпрацюють українські та закордонні партнери.

Розвиток аграрної галузі після закінчення війни передбачає модернізацію переробної галузі, що сприятиме збільшенню доданої вартості, розвитку садівництва, тваринництва, біоенергетики та інших супутніх напрямків. Крім того важливо зазначити, що важливим у Плані відновлення є формування українського «зеленого курсу» Green Deal. Навіть у такий складний воєнний час інституції держави разом з представниками бізнесу докладатимуть зусиль з забезпечення переходу підприємств на сталу модель розвитку у період повоєнного відновлення економіки країни.

Розвиток інвестиційних, інноваційних та технологічних напрямків модернізації агробізнесу в Україні через функціонування інноваційно-інвестиційної системи АПК має бути спрямовано на сталий розвиток агропромислових підприємств через впровадження наступних напрямків:

- орієнтування прикладної науки на завдання модернізації агробізнесу, створення ефективної системи генерації та використання інновацій у сільській економіці;

- формування та розвиток системи управління інноваційно-інвестиційними технологічними процесами, що включає систему технологічного прогнозування та планування, розробку й реалізацію програм інноваційно-технологічного розвитку підприємств агробізнесу.

Інвестиційний потенціал в агробізнесі розглядається з позиції трьох складових, а саме:

- здатністю реалізовувати реальні розроблені інвестиційні проекти;
- спроможністю залучати зовнішні інвестиційні ресурси, тобто бути привабливим для потенційних інвесторів;
- можливість здійснювати фінансове інвестування в якості додаткового джерела прибутку.

Формування інвестиційного потенціалу підприємств агробізнесу відбувається під впливом позитивних та негативних факторів, які поділяють на дві групи – зовнішні та внутрішні.

Зрозуміло, що в сучасних економічних умовах завжди присутні фактори обох секторів, тому і формування інвестиційного потенціалу підприємства агробізнесу піддається впливу мікро та макро середовища підприємства.

Серед основних елементів інвестиційного потенціалу підприємства агробізнесу варто виділити: фінансовий потенціал, майновий потенціал, кадровий потенціал та виробничий потенціал.

Під фінансовим потенціалом підприємств агробізнесу слід розглядати сукупність фінансових ресурсів, за допомогою ефективного раціонального використання яких підприємство агробізнесу здатне отримати прибуток, а

також досягти поставленої мети своєї діяльності, а також отримати максимально можливий фінансовий результат, за рахунок використання вже наявних власних ресурсів і залучення додаткових коштів на найбільш вигідних для підприємства умовах. Тобто, це наявні фінансові ресурси власників агробізнесу.

Майновий потенціал підприємств агробізнесу розглядають як сукупність ресурсів, які контролюються підприємством у результаті минулих подій, функціонують у матеріальній, нематеріальній, фінансовій формах та використовуючи які підприємство очікує отримати економічні вигоди у майбутньому. Тобто, наявність техніки сільськогосподарського призначення, транспортних засобів, володіння сучасними технологіями вирощування сільськогосподарських культур, наявність відповідних будівель: майданчиків для зберігання вирощеної сільськогосподарської продукції, зернохранищ.

Кадровим потенціалом є інтегровані трудові можливості підприємства, які наявні сьогодні та передбачаються у майбутньому та які характеризуються наявністю кваліфікованого персоналу підприємства, його освітнім і професійно - кваліфікаційним рівнем. Тобто, повне кадрове забезпечення агровиробництва: водії, трактористи, комбайнери, майстри з обслуговування техніки та інші.

Під виробничим потенціалом підприємства агробізнесу варто розуміти можливий випуск конкурентоспроможної продукції заявленого асортименту при найбільш ефективному використанні виробничих ресурсів і компетенцій (комплекс колективного знання, досвіду і здібностей учасників виробничого процесу) підприємства. Тут, мова йде про наявність оброблюваних земельних угідь, виробничих площ та інших.

В процесі дослідження виявлено, що формування інвестиційного потенціалу підприємств агробізнесу здійснюється шляхом поступового накопичення інвестиційних можливостей, які не можуть бути реалізовані підприємством миттєво.

Отже, з метою зміцнення інвестиційно-інноваційного потенціалу підприємств агробізнесу необхідно здійснити низку заходів зорієнтованих на:

- врегулювання нормативно-правового забезпечення щодо методів управління галуззю;
- активізацію розвитку науково - обґрунтованих досліджень у сфері аграрної науки та розвитку інтелектуального потенціалу підприємств агробізнесу;
- формування новітніх організаційно-економічних та мотиваційних механізмів інноваційного розвитку підприємств агробізнесу;
- активізацію напрямків державної фінансової підтримки підприємств агробізнесу, що задіяні в реалізації інноваційних проєктів та заходів;
- розробку заходів щодо програмного управління на основі цільових програм і стратегій інноваційного розвитку;
- впровадження виваженої інвестиційної політики в частині фінансування залучення інвестицій щодо реалізації наукових – обґрунтованих розробок;
- реалізацію заходів щодо підвищення конкурентоспроможності продукції підприємств агробізнесу в контексті «зеленого» та екологічного розвитку.

Таким чином, з метою підтримки агробізнесу, повинні бути задіяні всі наявні ресурси для збереження свого бізнесу, робочих місць та намагатися робити все для збільшення обсягів виробництва аграрної продукції з метою забезпечення продовольчої безпеки країни. Для досягнення вказаної мети започатковано новий логістичний напрям бізнесу та впроваджено діяльність власних парків вантажних автомобілів і контейнерів для перевезення зернових культур. Впровадження розпочатою Україною вискоєфективної експортної політики та розгалуження та диверсифікації ринку збуту агропродукції також принесе позитивний результат.

3.2. Перспективи розвитку інвестиційної діяльності в агробізнесі в умовах сучасних тенденцій

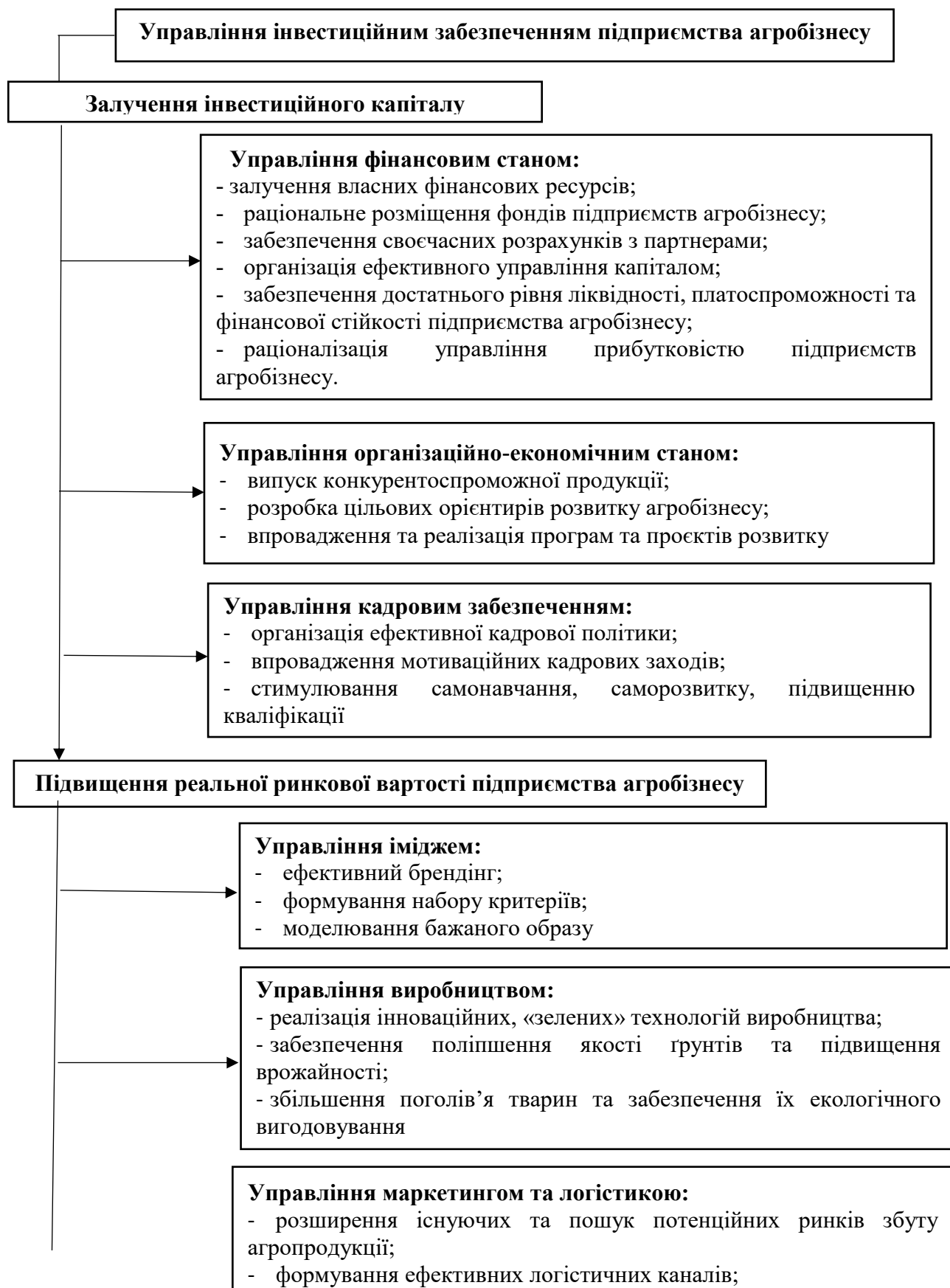
Одним з напрямків підвищення ефективності виробництва в сільськогосподарських підприємствах різних форм власності й організаційно-правових форм є активізація інвестиційної діяльності в усі галузі агропромислового комплексу. Активізація інвестиційної діяльності є не тільки основною умовою виходу сільського господарства із глибокої кризи, але й стає найважливішим визначальним фактором подальшого його розвитку. Потрібно не тільки реформування суспільного устрою в сільській місцевості шляхом інституціональних перетворень, що було пріоритетом у початковий період аграрної реформи, але й залучення в аграрний сектор великомасштабних інвестицій.

Враховуючи виявлену у процесі дослідження недостатність інвестицій варто проводити заходи щодо управління інвестиційним забезпеченням шляхом залучення інвестиційного капіталу та через підвищення реальної ринкової вартості підприємства (Рисунок 3.1.)

Основними факторами які позитивно впливають на залучення коштів в агропромисловий сектор є наступні:

- низька собівартість, яка пов'язана з тим, що в Україні інвестиції на 1 га в чотири рази нижче, ніж у країнах ЄС, низька вартість оренди землі, а також низькі витрати на оплату праці;
- пільгове оподаткування. Нульова процентна ставка ПДВ, а також фіксований сільськогосподарський податок у десятки разів нижче від податку на прибуток;

- наявність великих ділянок землі сільськогосподарського призначення, доступних для оренди. Україна має найбільший банк орних земель в Європі (близько 33 млн га);

Джерело: [розроблено автором]

Рисунок 3.1 - Управління інвестиційним забезпеченням підприємства агробізнесу

- кліматичні умови, сприятливі для ведення аграрного виробництва;
- високий потенціал підвищення врожайності за умови використання передових технологій обробки землі і вирощування культур;
- вдале географічне положення на перетині торговельних потоків між Азією, Близьким Сходом і Західною Європою;
- потенціал зростання внутрішнього споживання;
- відсутність жорсткої конкуренції. Більшість гравців ринку підприємства «старої формації» з низькою економічною ефективністю;
- висока прибутковість бізнесу. Сучасні українські аграрні компанії працюють з рентабельністю, що значно перевершує показники зарубіжних аналогів;
- доступність фінансування та інвестиційного капіталу. Галузь залишається найпривабливішою для іноземних інвесторів, а також внутрішніх фінансових інститутів;
- потенціал до зростання інвестицій після скасування мораторію на продаж землі;
- низький поріг входу на ринок. З відносно невеликими інвестиціями, за наявності компетентної команди, можна швидко організувати досить велике виробництво.

Виходячи з вищевикладеного, можна стверджувати, що «Україна має потенціал експортера з високими рівнями доходів. Можна виділити кілька

варіантів інвестування в підприємства агробізнесу та створення агропромислових формувань в АПК.

Перший, найпоширеніший варіант – залучення інвесторів через державні управлінські структури (обласні та районні адміністрації) з їхньою фінансовою участю в статутному капіталі створюваної агропромислової інтегрованої структури.

Другий варіант інвестування аграрного сектору – це коли великі приватні компанії зі своєї ініціативи приходять в агробізнес на взаємовигідних умовах вкладають свій капітал у розвиток аграрного виробництва. На перший план висувуються питання розвитку інтеграції в АПК як необхідної умови підвищення ефективності агропромислового виробництва.

Сільське господарство стало привабливим для виробничого інвестування: не сезонне кредитування (хоча останнє також одержало досить велике поширення в останні роки), а саме організація власного виробництва з боку сільськогосподарських, так і несільськогосподарських компаній.

Перспективним є створення інтегрованих формувань – які полягають у забезпеченні рівних економічних умов учасникам процесу й погодженого розвитку всіх технологічних ланок проведення кінцевого продукту. Це досягається насамперед упорядкуванням економічних відносин між підприємствами, що переробляють, вирощують та обслуговують і іншими підприємствами й організаціями, що є учасниками кооперації.

Відновлення управління АПК на основі інтеграції процесів проведення, зберігання й реалізації продукції є одним з найменш витратних напрямків поліпшення ситуації в агропромисловому виробництві. Забезпечити стабільність і подальший розвиток агропромислового проведення необхідно на основі інтеграції. Процес проведення в економічно слабких господарствах, як правило, здійснюється на основі об'єднання із прибутковими переробними, сервісними підприємствами й організаціями несільськогосподарського напрямку, які надають інвестиції, обігові кошти й техніку.

Розвиток інтеграції й кооперації дозволяє консолідувати засіб виробництва, об'єднати розрізнені стадії єдиного технологічного процесу, застосувати інновації й розширити масштаби виробництва. У результаті оптимізуються міжгалузеві зв'язки, розбудовується велике підприємство, скорочуються витрати виробництва й підвищується конкурентоспроможність продукції.

Підвищення інвестиційної привабливості аграрного сектору є можливим при виконанні таких умов:

- по-перше, значно збільшивши фінансову складову державної допомоги напрямкам аграрного бізнесу;
- по-друге, викорінивши нерівнозначність цін між промисловістю й аграрним виробництвом.

Важливим напрямом, що сприяє підвищенню ефективності інноваційно-інвестиційної діяльності в аграрному виробництві, є наявність оперативної, достовірної й точної інформації, формованої різними видами обліку – фінансовим, управлінським, податковим. Таким чином, в умовах інтеграції країни у світові господарські зв'язки, існує необхідність вибору пріоритетних напрямів розвитку аграрного сектору. У цьому зв'язку необхідно коректувати заходи внутрішньої аграрно-продовольчої політики нашої країни, у тому числі, в першу чергу, активізувати інноваційно-інвестиційну діяльність аграрного сектору економіки.

3.3. Розробка інвестиційної стратегії в агробізнесі в сучасних умовах

Вирішення проблеми активізації інвестиційного забезпечення аграрного бізнесу та сільських територій потребує комплексного підходу з позицій визначення стратегічних орієнтирів інвестування, пошуку джерел залучення

та розвитку ринку інвестиційних ресурсів, підвищення частки доданої вартості у ланцюгу виробництва агропродукції.

Досліджуючи інвестиційну діяльність в агробізнесі нами було виявлено низку проблемних моментів, які потребують негайного їх усунення:

- значна перевага власного капіталу у структурі джерел фінансування інвестицій в агробізнесі, розмір якого є завжди обмеженим, а вартість якого часто перевищує вартість залученого капіталу;
- висока вартість банківських кредитних ресурсів, зокрема, тих, які залучені на тривалий період;
- тривалість обороту капіталу в агробізнесі та наявність ризиків втрати інвесторами реальної вартості грошей у часі;
- притаманний високий рівень ризику в агробізнесі в порівнянні з іншими видами економічної діяльності;
- низький рівень використання механізмів та засад хеджування інвестиційних ризиків в агробізнесі;
- низький рівень розвитку посередницьких фінансових послуг, які забезпечують взаємовигідне партнерство інвесторів та реципієнтів в агробізнесі;
- обмеженість юридичної підтримки та відкритості інформації у агробізнесі;
- низький рівень розвитку ринку інвестиційних послуг в країні;
- несприятливий інвестиційний клімат, нестабільне зовнішнє та внутрішнє фінансово-економічне та бізнес середовище.

Пріоритетні завдання стратегічного розвитку агробізнесу можна побачити на рисунку 3.2.

Вирішенню проблеми залучення інвестиційних джерел у вітчизняний агробізнес полягає у активному розвитку інтеграційних зв'язків України із країнами Європейського союзу, де привабливість аграрних інвестиційних проектів набирає популярності.

На сучасному етапі стабільному розвитку агробізнесу країн Європейського Союзу формують потенційні ризики і загрози серед яких особливо слід виділити: зміна клімату та зміни у навколишньому природному середовищі; скорочення різноманітності біосвіту; високі темпи зростання населення європейських країн та збільшення потреби в аграрній продукції; зниження ефективності діяльності агробізнесу через вплив непередбачуваних факторів (епідемії, військові дії, соціально-економічні конфлікти тощо).

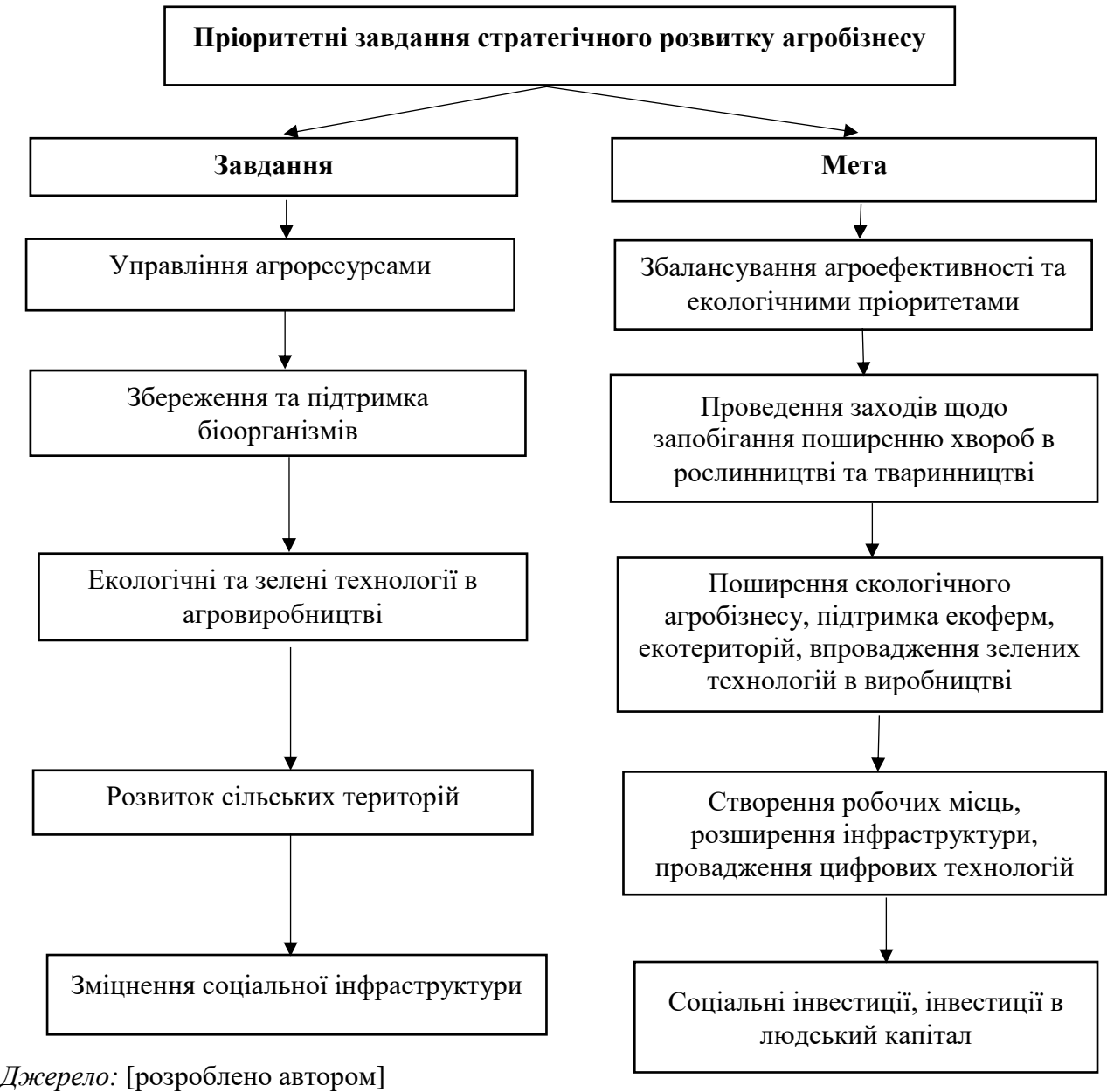

Рисунок 3.2 – Пріоритетні завдання стратегічного розвитку в агробізнесі

Нині, стратегічними завданнями розвитку агробізнесу слід вважати наступні:

- 1) підвищення обсягів інвестування в дрібний приватний бізнес через який відбувається скорочення рівня бідності населення країн;
- 2) нарощування обсягів інвестування в інноваційні проєкти і програми розвитку агробізнесу та сільських територій;
- 3) розширення напрямків фінансування екологічних та зелених інвестицій;
- 4) розширення можливостей доступу виробників агропродукції до всіх складових аграрного капіталу, зокрема, до фінансових ресурсів через стимулювання механізму залучення приватних інвестицій в агробізнес;
- 5) реалізація єдиної аграрної політики спрямованої на «зелену» економіку та заснованої на агроекологічних принципах управління;
- 6) посилення тенденцій щодо створення аграрних об'єднань та альянсів з метою створення додаткових робочих місць, залучення інвестицій та нарощування обсягів виробництва агропродукції поза межами території ЄС (країни Африки, Азії, Латинської Америки).

Одним з основних напрямів інвестицій в аграрному секторі європейських країн залишаються накопичення у основний капітал, до яких не включається амортизація і купівля сільськогосподарських земель. Такі вкладення представляють собою більшу частину доданої вартості, що утворюється у сільському господарстві і слугує фактором підвищення конкурентоспроможності галузі.

Пріоритетним стратегічним напрямом вкладення інвестицій в агробізнесі є інноваційна діяльність та проєкти, пов'язані з інноваційними перетвореннями в агробізнесі.

Отже, в процесі розроблення заходів стратегічного управління варто приділити увагу наступним напрямкам:

1. забезпечення рівня продовольчої безпеки та безпеки продуктів харчування;
2. урахування фактору кліматичних змін;
3. врахування особливостей навколишнього середовища;
4. підтримка здорового образу життя населення;
5. розвиток сільської інфраструктури.

На рівні держави варто розробити інвестиційний план розвитку агробізнесу та сільських територій через розв'язання наступних ідей:

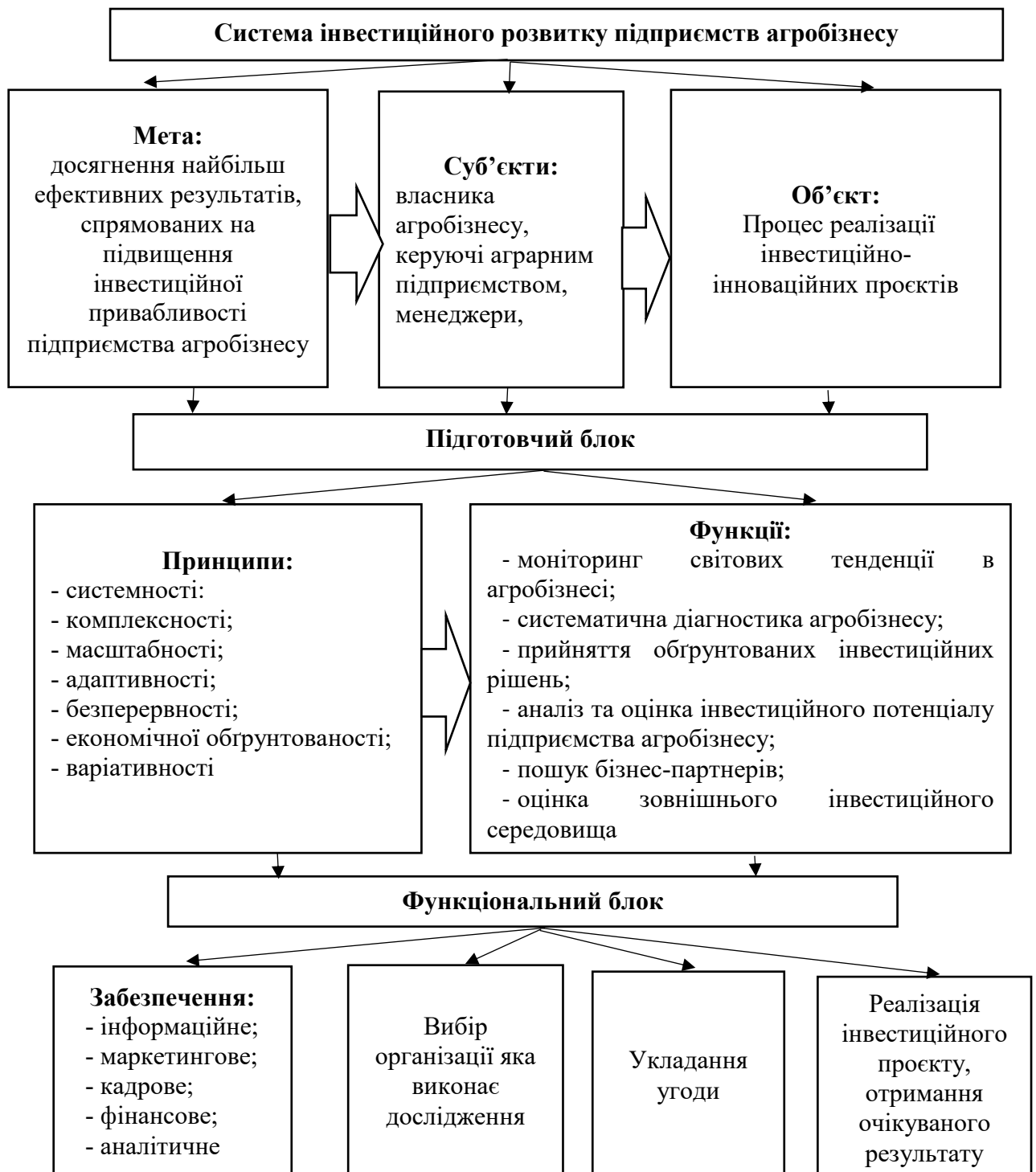
- забезпечення прозорості та консультативної, технічної та технологічної підтримки інвестиційних проєктів та рішень;
- оптимізація та підвищення ефективності використання інвестиційних ресурсів, розширення інвестиційної спроможності агробізнесу та сільських територій;
- сприяння інвестиційній активності в агробізнесі;
- залучення європейських банків та Європейських сільськогосподарських фондів до інвестиційних проєктів в агробізнесі.

Інвестиційні програми в агробізнесі та розвитку сільських територій, на нашу думку, мають бути зорієнтовані на наступні заходи:

- дослідження та наукові розробки у сфері мікробіології, а саме на нові технології, які підвищують ефективність агротехнологій (генетична та клітинна інженерія, створення високопродуктивних та стійких до хвороб сортів рослин);
- розширення методів органічного землеробства, що сприятиме забезпечення населення безпечними та якісними продуктами харчування, зниження транспортних витрат, обмеження хімічної обробки та інше;
- підтримка лісонасаджень, що сприятиме збільшенню екологічних вигід від уповільнення процесів зміни клімату та зовнішнього природного оточення;
- сприяння розвитку соціальних спільнот сільських територій.

Враховуючи викладене нами розроблено модель системи інвестиційного розвитку підприємств агробізнесу (рис. 3.3.)

Сучасні реалії господарського життя вносять постійні корективи у план інвестиційного розвитку в агробізнесі. Так, ключовим напрямом інвестиційної діяльності є розвиток цифрових технологій та інновацій, які допомагають вести бізнес в умовах пандемій та обмежених можливостей, таких як Covid-19, повномасштабне військове вторгнення.

Джерело: [розроблено автором]

Рисунок 3.3 - Модель інвестиційного розвитку підприємств агробізнесу

Формування агробізнесу цифрового покоління сьогодні розглядається як один з ключових напрямів забезпечення конкурентоспроможності бізнес-суб'єктів та вирішення екологічних проблем суспільства та впровадження зелених технологій у веденні господарства.

Вирішення цих завдань можливе за умови зміни стратегічних підходів до активізації агробізнесу, за якої головними пріоритетними напрямками здійснення інвестицій стануть формування сприятливих умов для цифровізації, вкладення у створення програмного забезпечення та баз даних, навчання і підготовка персоналу, вкладення і організаційний капітал. Їй досі не вирішеними в агробізнесі залишаються питання щодо отримання дозволу на будівництво, реєстрація власності, податкова система, отримання кредиту, вирішення проблем неплатоспроможності.

Фінансовими механізмами активізації залучення інвестиційних потоків в аграрну сферу можуть стати приватні (державно-приватні) інвестиційні фонди за участю іноземного капіталу за підтримки держави у вигляді використання інструментів податкових пільг і преференцій, фінансових гарантій, відшкодування частини витрат, пов'язаних із процесом інвестування у соціальний розвиток сільських територій.

ВИСНОВКИ

Суттєвими гальмами для інвесторів також є політична нестабільність, постійні спроби деяких політичних сил розбалансувати ситуацію, створити нездорову ситуацію навколо певних суспільних проблем. Зарубіжний досвід залучення іноземних інвестицій дає змогу виділити інструменти впливу на поведінку зарубіжних інвесторів, такі як політика власності, фіскальні інструменти (податки, субсидії), конвертованість іноземної валюти, контроль над цінами, умови для виконання, секторні обмеження і стимули, змішані інструменти і процедури дозволу. Інвестування означає витрачання частини доходу на відтворення суспільного чи індивідуального капіталу, кінцевою метою якого є одержання нових, більш високих прибутків або соціального ефекту в майбутньому. Інвестиційні ресурси є всіма формами капіталу, які залучаються для здійснення вкладень в об'єкти реального і фінансового інвестування. Формування інвестиційних ресурсів є основною умовою здійснення інвестиційного процесу. Інвестування капіталу в реальні проекти та фінансові інструменти вимагає попереднього його формування у необхідному обсязі, без чого інвестиційний процес є неможливим.

Проведені нами дослідження показали, що з метою формування потенційного інтересу в агробізнесі Україні необхідно зосереджувати зусилля на підготовку інвестиційних проєктів у галузі охорони навколишнього

середовища, попередження негативних наслідків зміни клімату та збереження довкілля прикордонних територій, розвитку біо- та органічного виробництва.

Аналізуючи структуру активів ФСГ «Галина» можемо побачити, що загальні активи у 2019 році в порівнянні із 2018 роком на 3462,1 тис. грн. або на 8,2%, у 2020 році в порівнянні із попереднім 2019 роком на 4060,7 тис. грн., або на 8,9%. У 2020 році в порівнянні із попереднім на 5467,8%, або на 11,04%, а у 2022 році в порівнянні із попереднім 2021 роком на 5720,0 тис. грн., або на 10,4%. Це є позитивним явищем, адже це відбулось за рахунок первинної вартості основних засобів. Адже за весь досліджуваний період спостерігається збільшення первинної вартості основних фондів, тобто оновлення технічного парку основних засобів ФСГ «Галина», що є позитивним явищем і має стійку тенденцію до збільшення. Зменшується знос основних засобів, що свідчить про поступове оновлення новою технікою, що також характеризується як позитивне явище.

Аналізуючи структуру активів ФСГ «Галина» за 2018-2022 роки ми бачимо, що найбільшу питому вагу у загальній структурі активів складають запаси. Так, у 2018 році вони складали 53,04%, у 2019 році – 57,72%, у 2020 році – 53,38%, у 2021 році – 62,7, а у 2022 році – 63,69%.

Також значну питому вагу складають запаси та готова продукція. У 2018 році ці статті складали – 50,32% та 20,01% відповідно, у 2020 році – 52,6% та 6,8% відповідно, та у 2022 році – 57,6% та 23,2% відповідно. Дослідження показали, що зменшилась дебіторська заборгованість за товари роботи та послуги у 2022 році в порівнянні із попереднім 2021 роком. Також ведена до нульового значення показник дебіторської заборгованості за розрахунками із бюджетом за 2020, 2021 та 2022 роки, що є дуже позитивним результатом.

Розглянувши розраховані нами показники можемо побачити, що коефіцієнт платоспроможності (автономії) зростає і знаходиться на допустимому рівні. Так, станом на 31.12.2018 року він знаходився на рівні 0,94; 31.12.2019 року – 0,95, станом на 31.12.2020 року – 0,97, 31.1.2021 року – 0,96, а станом на 31.12.2022 року – 0,97. Розрахований нами коефіцієнт

фінансової залежності, який показує залежність підприємства від позичкових джерел знаходиться на низькому рівні, що є дуже добрим знаком.

В цілому, прорахований нами вертикальний та горизонтальний аналіз активу та пасиву балансу СФГ «Галина», наочно демонструє позитивні тенденції розвитку не дивлячись на складне становище багатьох підприємств агробізнесу, карантинні обмеження у 2020 році та відкриті військові дії 2022 року.

Перспективною формою залучення інвестиційних потоків в агробізнесі можуть стати спільні з європейськими країнами грантові програми. Враховуючи сучасний стан та тенденції розвитку інвестиційної діяльності, пріоритетними напрямками активізації акумулювання інвестиційних потоків в агробізнесі в Україні в найближчій перспективі мають стати:

- визначення ключових екологічних та «зелених» програм розвитку сільського, лісового господарства та реалізація проєктів захисту екосередовища, створення та розвиток екоагроферм;
- активізація та поширення розвитку органічного землеробства і тваринництва, які сьогодні формують потенційний інтерес зарубіжних інвесторів;
- відмова від генетичного модифікованого матеріалу в агробізнесі;
- впровадження цифрових технологій, використання інструментів елементів штучного інтелекту в аграрній сфері;
- проведення заходів, які сприяють нарощуванню людського капіталу та соціального капіталу з метою відродження і розвитку сільських територій;
- створення та надання доступу до єдиної платформи гарантій (як виду боргових інструментів) з боку державних інвестиційних фондів для приватних інвесторів, які спрямовують свої вкладення в агробізнес;
- використання європейського досвіду безлімітних гарантій з боку держави за кредитами банкам та фінансовим компаніям у разі інвестиційної підтримки агробізнесу.

Безумовним напрямом інвестиційного забезпечення постає розвиток інноваційної діяльності, яка є підґрунтям підвищення результативності агробізнесу та формування оптимістичних прогнозів для потенційних інвесторів.

Основними формами залучення інвестицій в аграрну сферу має стати розвиток державноприватного партнерства та підтримка приватних інвестиційних фондів з боку держави. Формування сприятливого інвестиційного клімату в галузі сьогодні неможливе без державних гарантій сталого податкового законодавства, використання пільгових стимулів і преференцій для аграрних інвесторів.

Ключове значення також має завершення аграрної земельної реформи та формування прозорого ринку земель сільськогосподарського призначення із забезпеченням гарантій захисту соціальних і економічних інтересів всіх власників земельних ділянок незалежно від їх розміру та статусу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авраменко Ю.О. Інновації та партнерство як інструменти підвищення конкурентоспроможності фермерських господарств. Інноваційна економіка. 2017. № 9-10 [71]. С. 85 – 91.
2. Безп'ята І.В. Інвестиційне забезпечення аграрного сектора: монографія. Миколаїв: МНАУ, 2016, 337с.
3. Близнюк А.О., Шершенюк О.М. Інвестиції в сільське господарство України. Економіка. Фінанси. Право. 2017. № 2. С. 53-55.
4. Бойко Л.О., Бойко В.О. Сучасний стан агробізнесу та його ревіталізація у післявоєнний період. Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка. Випуск 16, 2023. С. 55-61.
5. Власова К. Стратегічні напрями розвитку підприємств АПК у сучасний період. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2018. № 3(15). С. 83-89.
6. Волощук В.Р. Оцінка кредитоспроможності підприємства. Вісник Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва. Серія «Економічні науки». 2020. № 4. Т. 2. С. 320-328.
7. Волощук В.Р. Трендовий і цільовий сценарії інвестування економічного розвитку. Вісник Одеського національного університету. Економіка. Том 25. Випуск 6 (85). 2020. С. 108-112.

8. Волощук В.Р. Інструментарій оцінки інвестиційного забезпечення інноваційного розвитку підприємств. 2020. С. Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. Вип. 12 (235). 2020. С. 61-71.

9. Господарський кодекс України: Законодавство України станом на 16.01.2003 р. № 436-IV. Верховна Рада України. Київ : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15?find=1&text=> (дата звернення 12.11.2023).

10. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 12.11.2023).

11. Демчак І. М., Свиноус І. В., Микитюк Д. М., Сидорук О. П., Биба В. А. Фермерські господарства: сучасний стан та проблеми розвитку. Науково-практичний збірник: «Продуктивність агропромислового виробництва». Київ: НДІ «Укراгропромпродуктивність», 2016. № 28. С. 43–49.

12. Денисенко М. П. Основи інвестиційної діяльності. Київ: Алерта, 2003. 338 с.

13. Дорошенко Т.В. Сутність інвестицій як економічної категорії. *Фінанси України*. 2000. № 11. С. 114–117.

14. Жураківський Є. С. Концептуальні засади забезпечення економічної безпеки аграрної галузі в умовах інституційних трансформацій. *Агросвіт*. 2015. № 12. С. 63–70.

15. Земельний кодекс України: Законодавство України станом на 25.10.2001 р. № 2768-III. Верховна Рада України. Київ : URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14? find=1&text=](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14?find=1&text=) (дата звернення 11.11.2023).

16. Закон України Про фермерське господарство: Закон України станом на 19.06.2003 р. № 973-IV. Верховна Рада України. Київ : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15> (дата звернення 13.11.2023).

17. Закон України Про оренду землі: Закон України станом на 6.10.1998 р. № 161-XIV. Верховна Рада України. Київ : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14?find> (дата звернення 15.11.2023).

18. Закон України Про землеустрій: станом на 22.05.2003 р. № 858-IV. Верховна Рада України. Київ : URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/858-15?find=1&text=> (дата звернення 17.11.2023).
19. Закон України Про внесення змін до Закону України "Про фермерське господарство". Закон України станом на 31.03.2016 р. № 1067-VIII. Верховна Рада України. Київ : URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1067-19/conv/print14607283927290> (дата звернення 25.11.2023).
20. Золотницька Ю. В. Становлення та розвиток сімейного фермерства у Польщі: досвід для України. Економіка АПК. 2020. № 2. С. 45–53.
21. Каленська В. П. Механізми стимулювання розвитку агропромислового сектору на радіаційно забруднених територіях. Вісник ЖНАЕУ. 2016. Т. 3, 1 (55). С.381–389.
22. Каленська В. П. Інвестиційне забезпечення сільськогосподарських підприємств радіаційно забруднених територій: проблеми та шляхи оптимізації. Інтелект XXI : науковий журнал. 2017. № 5. С. 78–83.
23. Каленська В. П. Шляхи підвищення ефективності державного регулювання інвестиційного забезпечення сільськогосподарських виробників на радіаційно забруднених територіях України. Науковий вісник Херсонського держ. університету. Сер.: Економічні науки. 2017. № 26 (1). С.86–89.
24. Кальченко С. В., Попова Т. В., Свиноус Н. І. Організаційно-економічні засади гармонізації економічних інтересів держави та фермерських господарств в інвестиційній сфері. Агросвіт. 2020. № 3. С. 9-15.
25. Козяр Н.О. Сучасний стан та перспективи використання інвестиційного потенціалу аграрного сектору України. Інвестиції: практика та досвід, 2019, №16. С. 54-60.

26. Косач І. Інноваційно-інноваційна система АПК: концептуальні засади. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2021, №4(28), С. 217-226.
27. Косач І. А. Концептуальні засади політики управління інвестиційним потенціалом сільського господарства. Науковий вісник Полісся. 2019. № 2 (18). С. 126-131.
28. Косач І. Державно-приватне партнерство в АПК України: стратегічні аспекти. Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 4(20). С. 127-136.
29. Костромський М.В. Механізм формування інноваційно-інвестиційної політики в аграрній сфері економіки. Електронний журнал «Ефективна економіка». 2013. № 11.
30. Криленко В. І. Фінансові індикатори економічної безпеки аграрного сектору. Актуальні проблеми економіки. 2016. № 7. С. 110-122.
31. Крюкова І.О. Пріоритети розвитку інвестиційної діяльності в аграрному секторі України у контексті сучасних європейських тенденцій. Інноваційна економіка, 2021, №1-2. С. 12-19.
32. Крюкова І.О., Степаненко С.В. Ефективність вітчизняного агробізнесу у призмі пріоритетів сталого розвитку. Агросвіт. 2022. № 9-10. С. 3–12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.9-10.3>
33. Лазарева О.В., Мась А.Ю., Борисевич К.Ю. Орієнтири розвитку агробізнесу в системі управління земельними ресурсами в Європі та Україні. Агросвіт. 2022. № 2. С. 3–9. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2022.2.3>
34. Лупенко Ю. О., Малік М. Й., Шпикуляк О. Г. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства України: проблеми та перспектив. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 516 с.
35. Мазуренко О.В., Столярчук Н.М. Інноваційне забезпечення аграрного сектору економіки: аналіз стану. Економіка АПК, 2019, №12. С. 37-45.

36. Маренич Т.Г., Крутько М.А. Основні засади інноваційно-інвестиційної діяльності в АПК України. Вісник ХНТУСГ URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/5057/1/19.pdf>
37. Мармуль Л. О., Петренко В. С. Стратегічне позиціонування підприємств з іноземними інвестиціями в аграрній сфері економіки. Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. 2017. № 4(40). С. 43-48.
38. Месель-Веселяк В. Я., Федоров М. М. Теоретико-методологічне і нормативно-правове забезпечення трансформації аграрного сектору економіки України до ринкових умов господарювання, науковий супровід та ефективність запровадження. Економіка АПК. 2015. № 7. С. 5-24.
39. Михайлов А. М. Фінансові інструменти формування інвестиційних ресурсів в аграрному секторі національної економіки в умовах глобалізаційних викликів. Економіка АПК. 2019. № 3. С. 52-57.
40. Мочерний С., Устенко О. Основи економічної теорії. 3-тє вид. 2009, 504с.
41. На Кіровоградщині зібрали понад 1,5 мільйони тон зерна. <https://suspilne.media/543013-na-kirovogradsini-zibrali-ponad-15-miljona-tonn-zerna/>
42. Негрей М.В., Трофімцева О.В. Аналіз функціонування аграрного сектору України в умовах війни. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна серія «Економічна». 2022. № 102. С. 49–56. DOI: <https://doi.org/10.26565/2311-2379-2022-102-06>
43. Осипова М., Доброва Н. Фермерські господарства України: особливості, проблеми, перспективи розвитку. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nv_2016_10_10 (дата звернення 15.11.2023).
44. Пати́ка Н. І. Іноземні інвестиції в сільському господарстві України: сучасний стан та вплив на його розвиток Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 5. С. 26-31.
45. Панчишин С.М. Макроекономіка: Вид. 10-е, перероб. та доп. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. с. 118.

46. Перелік державних інвестиційних проєктів / Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. URL: <https://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=ukUA&id=854a0a66-60cc-4897-81df-acd4e098a1a0&tag=PerelikDerzhavnikhInvestitsiinihProektiv> (дата звернення: 01.10.2023)
47. Полегенька М.А. Особливості інноваційної діяльності в агропромислових підприємствах України. Агросвіт. 2017. № 6. С. 49-54.
48. Полятикiна Л. І., Кадацька А. М. Стан та перспективи розвитку фермерських господарств в Україні. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2016_1-2_8 (дата звернення 05.10.2023).
49. Радченко О.Д. Фінансовий потенціал сталого розвитку аграрного сектора. Економіка АПК. 2019. № 1. С. 27-38.
50. Рибiна Л.О. Особливості інвестиційної діяльності в аграрному секторі економіки. Економіка і суспільство. Мукачівський державний університет. 2017. Вип. 11. С. 451-454.
51. Рижикова Н. І. Управління інноваційно-інвестиційною діяльністю підприємств та об'єднань агропромислового виробництва: стратегії, механізми та інструментарій : монографія. Харків : «Смугаста типографія», 2017. 400 с.
52. Саблук П. Т., Хомин І. П. Розвиток аграрного сектору України: фінансовий аспект. Економіка АПК. 2020. № 8. С. 45-51.
53. Савка М. В. Методика дослідження розвитку фермерських господарств та ефективності їх функціонування. Інноваційна економіка. 2018. № 9–10. С. 79–85.
54. Савицький Е. Сучасні реалії інноваційного розвитку підприємств агробізнесу в Україні. Економіка та суспільство. 2021. № (31). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-31-56>
55. Сливінська О.Б. Сутність інноваційно-інвестиційного розвитку зерновиробництва. Електронне наукове фахове видання. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 23. С. 122-126.

56. Соловчук К.О. Перспективи розвитку інноваційно-інвестиційних процесів в аграрній сфері. Актуальні проблеми економіки. 2015. № 1. С. 130-137.
57. Спаський Г.В. Інвестиційна діяльність у сільськогосподарських підприємствах Закарпатської області. Економіка АПК. 2018. № 7. С. 47-55
58. Стефанович Є. Інвестиційні проєкти та джерела їх фінансування. Інвестиції: практика та досвід, 2010. №20. С. 8-12.
59. Тарасевич Н.В. Концептуальні підходи до визначення економічної сутності агробізнесу у міжнародному аспекті. Modern Economics. 2021. № 28(2021). С. 134–139. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V28\(2021\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V28(2021)-19).
60. Татаренко Н.О., Поручник А.М. Теорії інвестицій: навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2000. 160 с.
61. Федорак В.І. Інноваційно-інвестиційна діяльність агропромислових підприємств. Вчені записки університету "КРОК". Серія: Економіка. 2015. Вип. 39. С. 47-53.
62. Федоренко В.Г., Денисенко М. П., Воронкова Т. Є., Кириченко О. А., Єрохін С. А., Єрмошенко. Інвестування: підручник / За редакцією В. Г. Федоренка, М. П. Денисенка. Київ: Алерта, 2012. 272 с.
63. Черваньов Д.М., Нейкова Л.І. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України. Київ : Знання, КОО, 1999. 514с.
64. Черевко Г. В. Стан, проблеми і перспективи фермерства в Україні. Аграрна економіка. 2017. Т. 10, № 1-2. С. 74–81.
65. Яців І. Б., Соловей Ю. І. Участь малих виробників сільськогосподарської продукції в інтегрованих структурах: монографія. Львів : видавництво АТБ "НВК", 2019. 182 с.